

DE SKOR

VOGELWERK GROEP TEXEL

Jaargang 28, nummer 5, 2009

De Skor is een uitgave van Vogelwerkgroep Texel en verschijnt 5x per jaar

Voorzitter

Bernard Spaans, Oesterstraat 27, 1794 AR Oosterend, 0222-318688

Algemeen secretaris

Vincent Stork, Stengweg 14, 1795 LG, De Cocksdorp, 0222-315140

Penningmeester

Rina Rood, De Dageraad 61, 1797 SK Den Hoorn, 0222-319429

Natuurhistorisch secretaris

Adriaan Dijkse, Rommelpot 7, 1797 RN Den Hoorn, 0222-319231

Excursies en lezingen

Klaas de Jong, Kikkertstraat 12, 1795 AD De Cocksdorp, 06-21809865
nhdejong@gmail.com

Vogelbeschermingszaken

Jos van den Berg, Kikkertstraat 41, 1795 AB De Cocksdorp, 06-22494483

Algemeen bestuurslid

vacant

Waarnemingen

Arend Wassink, Postweg 64, 1795 JR De Cocksdorp, 0222-311699
arendwassink@texel.com

Redactie

Andri Binsbergen (a.binsbergen@texel.com), Lieuwe Dijkse
(lieuwe.dijkse@elzenhout.nl), Klaas de Jong (nhdejong@gmail.com), Harm Jan
Kiewiet (kiewiet1@planet.nl)

Ons adres is: Vogelwerkgroep Texel
Stengweg 14
1795 LG De Cocksdorp
stork.eelman@12move.nl

Onze website is: www.vogelwerkgroeptexel.nl

Contributie en lidmaatschap

ING-rekening 8417822 t.n.v. Vogelwerkgroep Texel te Den Hoorn
Lidmaatschap €13,50 per jaar
Gezinslidmaatschap €15,- per jaar
Aanmelden bij Vincent Stork, stork.eelman@12move.nl, 0222-315140

Foto voorkant: René Pop (vrouwje IJsvogel)

Tekening achterkant: Frits Jan Maas

Van de redactie

Wat zijn we blij met de regen die nu in november eindelijk overvloedig valt. Dit jaar is een van de droogste sinds jaren. Nooit eerder hebben we de Geul bijvoorbeeld zo droog gezien. Nu maakt de natuur een inhaalslag. Ik kan me voorstellen dat menig landbouwer vindt dat de nattigheid mosterd na de maaltijd is. De droogte in de herfst gaf juist de gelegenheid de bieten uit de grond te halen zonder al te veel modder(en). Maar ja, zo is het altijd: je kunt het niet iedereen naar de zin maken.

Wie we het in ieder geval wel naar de zin maken zijn de duizenden vogels die we op het eiland van voedsel en rust voorzien. Er zijn weer volop ganzen en ook de Kleine Zwanen zijn gearriveerd, hoewel later en in kleinere aantallen dan andere jaren. De 'spannende' periode met allerlei dwaalgasten is jammer genoeg voorbij. Een keur aan zeldzaamheden lokte honderden vogelaars uit binnen- en buitenland naar Texel. In het begin van het jaar de Sneeuwuil, meer recent o.a. Aziatische en Amerikaanse Goudplevieren, Kaspische Plevier, Zwartkeellijster, Ross' Gans, Humes Bladkoning en Siberische Tjiftjaf. Maar ook zonder die dwaalgasten blijft ons eiland een eldorado voor vogelliefhebbers. Het is te hopen dat dat zo blijft. Veel soorten gaan in aantal achteruit. Nog even en de Velduil verdwijnt als broedvogel. Zal de Blauwe Kiekendief zich wel weten te handhaven? De Scholekster verkeert in nood. De Grutto en andere weidevogels maken het ook niet goed. Gelukkig zijn er ook wel lichtpuntjes. Sterns gaan vooruit, er hebben voor het eerst weer Oeverzwaluwen gebroed en Boeren- en Huiszwaluwen doen het op ons eiland beter dan in Nederland als geheel. Met de Kerkuil als nieuwe broedvogel zijn we natuurlijk ook blij. Maar of het een blijvertje is?

Humes Bladkoning (Foto: René Pop)

De vogelwereld is voortdurend in beweging. Soorten verschijnen en verdwijnen. Als natuurbeschermers kunnen we niet veel meer doen dan helpen waar geholpen kan worden. Natuurmonumenten breidt zijn bezit gestaag uit en doet er alles aan om het de vogels naar de zin te maken, daarbij geholpen door vrijwilligers, waaronder menig lid van onze vogelwerkgroep. Ook Staatsbosbeheer is druk in de weer, met name met natuurontwikkeling of natuurherstel om flora en fauna nieuwe kansen te geven. Er is ook voor onze leden voldoende werk aan de winkel, in de vorm van het inventariseren van broedvogels, vrijwilligerswerk bij Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, nestkasten, kerkuilen, wadvogels of ganzen tellen, enz. Jammer dat er relatief weinig van onze leden actief zijn. Meld je dus 's aan!

Andri Binsbergen

Van het bestuur

De presentatie van de eerste resultaten van het Grauwe Ganzen-onderzoek op Texel heeft inmiddels plaatsgevonden en de Vogelwerkgroep was daarbij aanwezig. We vinden het een goede zaak dat er nu geprobeerd wordt een antwoord te vinden op de vragen die toentertijd onder andere door de Vogelwerkgroep gesteld werden rond het massaal vangen en doden van de Texelse broedvogelpopulatie van de Grauwe Gans. Deze presentatie maakte echter duidelijk dat de looptijd van het onderzoek nog te kort was om nu al gefundeerde uitspraken te doen. Tot nu toe blijken in ieder geval de ganzen die afgelopen voorjaar in Waal & Burg gevangen en van een halsband werden voorzien erg plaatstrouw te zijn. Het grootste deel blijft tot nu toe binnen een straal van 5 kilometer van de vangplek. Het is de bedoeling er komend jaar nog meer te vangen en te merken, op andere locaties op Texel. In deze Skor vinden jullie een artikel van de hand van de projectleider van dit Grauwe Ganzen-onderzoek, David Kleijn, over het aflezen van deze Grauwe Ganzen met halsbanden en het direct invoeren hiervan op de website www.geese.org. Op deze site kunnen trouwens, naast die van de Grauwe Gans, ook aflezingen van individueel gemerkte Rotganzen (pootringen), Brandganzen (pootringen), Kolganzen (halsbanden) en Rietganzen (halsbanden) ingevoerd worden. Op Texel komen gemerkte individuen van deze ganzensoorten regelmatig voor. Doordat je direct de hele levensgeschiedenis van een individu te zien krijgt, waaronder ook vaak waarnemingen uit het buitenland, stimuleert het invoeren van de gegevens op deze website om nog beter op gemerkte vogels te letten. Het is een heel andere manier van met vogels bezig zijn dan 'achter de soorten aan', maar ook erg leuk en interessant. Lees maar eens een gemerkte gans af en probeer het uit!

Gerrit Visch heeft jarenlang het beheer gevoerd over de spullen voor de Vogelwerkgroep-kraam en deze ook tijdens allerlei evenementen bemand. Gerrit heeft echter te kennen gegeven dat hij hiermee stopt. We danken Gerrit hartelijk voor deze belangrijke bijdrage aan de Vogelwerkgroep! Echter, we hebben nog geen vervanging kunnen vinden en we vinden het wel belangrijk dat de Vogelwerkgroep op allerlei evenementen van haar bestaan laat blijken. Hierbij dus het nadrukkelijke verzoek aan alle VWGers: zijn er leden die het beheer en de bemensing (of de organisatie hiervan) van de VWG-kraam op zich willen nemen? We hopen dat we hiervoor een of enkele mensen vinden, want het zou jammer zijn als we deze activiteit moeten afstoten.

Rest mij nog alle leden en hun aanhang hele prettige en vooral vogelrijke feestdagen toe te wensen!

Namens het bestuur van Vogelwerkgroep Texel,
Bernard Spaans

Agenda

Zondag 20 december: ganzen- en zwanentelling, gecoördineerd door Laurens van Kooten. Als je een keer mee wilt tellen, meld je dan aan bij Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 19 en zondag 20 december: Klapekstertelling, gecoördineerd door Waarneming.nl en SOVON. Claim een gebied op waarneming.nl/claim_gebieden.php en tel mee! Ook 'nul-waarnemingen' worden erg gewaardeerd, dus schroom niet om ook op Texel een gebied te claimen.

Zondag 20 december: de 'vogel-aflevering' van de Natuurwijzer op Radio Texel met Andri Binsbergen en Klaas de Jong. Om 12.30u. 'Nieuws uit de Natuur' door Sytske Dijkse. Te beluisteren op 106.1 fm of www.radiotexel.nl

Zondag 27 december: traditionele eindejaarswandeling onder leiding van Vincent Stork. Op zoek naar Sneeuwgorzen, Strandleeuweriken en andere winterse gasten. Verzamelen om 10 uur op de parkeerplaats van Paal 28. Naderhand eten we samen snert in het strandpaviljoen. In verband hiermee graag opgeven bij Klaas de Jong (zie onder).

Vrijdag 15 januari: zeevogels kijken op de Noordzee. Opgeven via www.pterodroma.com door middel van betaling (€35,-). Geef bij je opgave je mailadres door en geef duidelijk aan dat je op Texel wilt opstappen. Bij genoeg Texelse aanmeldingen legt de boot aan in de NIOZ-haven (en anders worden we in Den Helder opgehaald van de boot van 7.00 uur). Einde ±17 uur.

Zaterdag 16 januari: wad- en watervogeltelling, gecoördineerd door Cor Smit. Als je een keer mee wilt tellen, meld je dan aan bij Klaas de Jong (zie onder).

Zondag 17 januari: de Natuurwijzer op Radio Texel. Zie 20 december.

Zaterdag 23 januari: jaarlijkse ganzenexcursie naar Fryslân onder leiding van Bernard Spaans, op zoek naar Kleine Rietganzen en misschien wel Roodhalsganzen! We vertrekken met enkele auto's met de boot van 7. Geef je op en laat weten of je wilt (mee)rijden bij Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 23 en zondag 24 januari: Klapekstertelling, gecoördineerd door Waarneming.nl en SOVON. Zie 19 en 20 december.

Zondag 14 februari: de Natuurwijzer op Radio Texel. Zie 20 december.

Zaterdag 20 februari: ganzen- en zwanentelling, gecoördineerd door Laurens van Kooten. Als je een keer mee wilt tellen, meld je dan aan bij Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 13 maart: wad- en watervogeltelling, gecoördineerd door Cor Smit. Als je een keer mee wilt tellen, meld je dan aan bij Klaas de Jong (zie onder).

Zaterdag 13 en zondag 14 maart: natuurvaartocht naar De Kreupel (vanuit Enkhuizen). Zie bericht elders in dit blad.

Zondag 14 maart: de Natuurwijzer op Radio Texel. Zie 20 december.

Meer informatie over de activiteiten en/of opgeven:

Klaas de Jong: nhdejong@gmail.com (bij voorkeur) of 06-21809865

Let op! Klaas is op vakantie van 2 t/m 17 januari. Opgeven voor de zeevogel-vaartocht kan alleen via de genoemde website.

NB: via e-mail is er méér te beleven! Sommige evenementen worden te kort van te voren georganiseerd om in de Skor te verschijnen. Geef je mailadres door aan Klaas de Jong, zodat je niets hoeft te missen!

*De Dvergans die op 24 oktober opdook in de Witte Hoek (Foto: René Pop)
Hoewel er regelmatig Dvergansen in Nederland opduiken (regelmatig zelfs groepen van enkele tientallen bij de Hondsbossche Zeewering), was dit pas de vijfde keer dat er een Dvergans op Texel werd vastgesteld (zie ook het waarnemingenoverzicht achter in dit blad)*

Wad- en watervogeltellingen op Texel, 1980-2008: de Scholekster

De Scholekster is een forse, aan zout water gebonden steltloper met een onmiskenbaar zwart-wit verenkleed, een middellange, dikke oranjerode snavel en roze poten. Mannelijke en vrouwelijke exemplaren zijn uiterlijk nauwelijks te onderscheiden maar vrouwen hebben vaak iets bruinere vleugeldekveren gemiddeld

wat een langere snavel (Zwarts *et al.* 1996). Scholeksters kunnen een hoge leeftijd bereiken: de oudste vogel die dood is teruggevonden was tenminste 43½ jaar oud (Exo 1993), de gemiddelde levensverwachting is ongeveer 19 jaren (Schnakenwinkel 1970). De Scholekster behoort tot de meest talrijke wadvogelsoorten op Texel en is het gehele jaar present. Buiten de broedtijd concentreert de soort zich in wadgebieden en estuaria, maar ook langs rotskusten. De belangrijkste overwinteringsgebieden van de Scholekster liggen in noordwest-Europa. Een klein deel van de populatie trekt verder zuidelijk, tot in Mauretanië en Guinée-Bissau. Er worden in Europa 2 ondersoorten onderscheiden: *ostralegus*

Scholekster op nest (Foto: Nol Binsbergen) en *longipes*. De eerste broedt in noordwest-Europa, Scandinavië, langs de Witte Zee en op IJsland, de tweede in oost- en zuidoost-Europa. Deze tweede ondersoort wordt niet in noordwest-Europa aangetroffen en overwintert in het oostelijk deel van de Middellandse Zee, langs de Rode Zee en in de Perzische Golf (Delany *et al.* 2009).

Voorkomen

Het oorspronkelijke broedbiotoop van de Scholekster zijn stranden en andere kale zandige gebieden of randen van kwelders, meestal gelegen in de directe omgeving van geschikte foerageergebieden. In Nederland, Schotland, IJsland, het noordelijk deel van Engeland en recent ook in Duitsland, Denemarken, Zweden, Noorwegen en Finland hebben Scholeksters ook graslandgebieden met een korte vegetatie en bouwland in het binnenland gekoloniseerd, ook op grote afstand van de kust (Hagemeijer & Blair 1997).

Buiten het broedseizoen komt de Scholekster in Nederland voornamelijk voor in de Waddenzee en de zoute delta. Vooral bij stormvloed worden ook binnendijkse terreinen opgezocht. Het voedselbiotoop in intergetijdengebieden bestaat vooral uit zandige platen en gebieden met een zand-slikkige bodem. Echt slikkige gebieden, zoals de Dollard, worden niet door Scholeksters bezocht. In periodes met noordwestenwind en langdurig hoogwater wordt ook in nabijgelegen binnendijkse graslanden gefoerageerd. Tijdens hoogwater verzamelen Scholeksters zich op kale, hooggelegen delen van het wad en gebieden met een korte vegetatie en overtijen daar in grote compacte groepen bij elkaar. De meeste Texelse broedvogels overwinteren dicht in de buurt van hun broedgebieden. Onderzoek aan vogels die in de omgeving van de Mokbaai broeden en van kleurringen zijn voorzien heeft uitgewezen dat veel van deze vogels overwinteren op het zuidelijk deel van Texel en op het Balgzand. Ook elders in de Waddenzee blijkt dat lokale broedvogels doorgaans dicht bij huis overwinteren (Hulscher *et al.* 1996).

(Foto: Harm Jan Kiewiet)

Voedsel

De grootste dichtheden Scholeksters worden aangetroffen op mossel- en kokkelbanken. Favoriete prooien zijn Mossels en Kokkels, meestal de grotere exemplaren. Ook Wadpieren, Zeeduizendpoten, krabben en verschillende soorten tweekleppige schelpdieren, zoals Nonnetjes, Strandgapers (Hulscher 1982) en mesheften worden gegeten. In het binnenland bestaat het menu uit regenwormen en insecten(larven), zoals emelten.

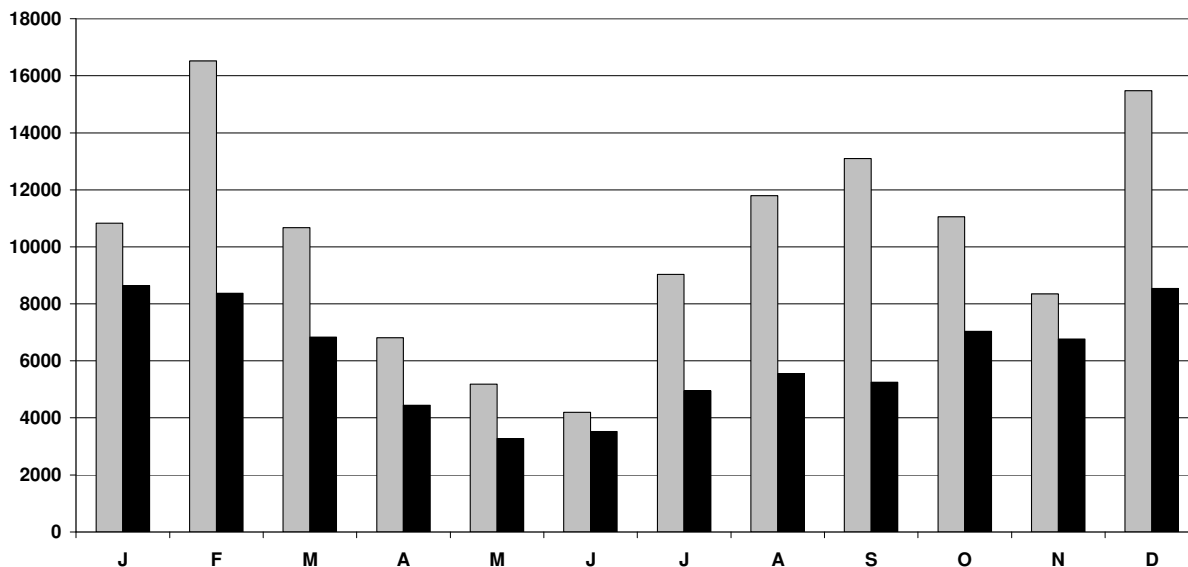
Scholeksters zijn plaatstrouw aan foerageer- en rustgebieden en individuele vogels hebben een relatief klein leefgebied. De dichtheden van foeragerende vogels worden vooral bepaald door de daar aanwezige hoeveelheden voedsel. Vogels van elders die

uit voedselgebieden zijn verdreven als gevolg van verstoring of koude-inval kunnen dus niet op voorhand terecht in gebieden waar al andere Scholeksters aanwezig zijn. Arealverlies kan daarom vaak niet worden gecompenseerd door verplaatsing van vogels naar andere gebieden.

Populatiegrootte

De Scholekster is een algemene broedvogel langs de kusten van noordwest-Europa. Van de 301.000-369.000 broedparen in Europa (Thorup 2006) broeden er 80.000-130.000 in Nederland (Husting & Vergeer 2002). Dit betekent dat 26-35% van de Scholeksters van de flyway in Nederland broedt. Van de ruim 1 miljoen overwinterende Scholeksters in west-Europa en west-Afrika overwinterden er in de jaren 1999-2003 gemiddeld 236.000 in de Waddenzee en 110.000 in de Zuidhollandse en Zeeuwse Delta (Delany *et al.* 2009). Dit betekent dat tegenwoordig 34% van de Scholeksters van de flyway in Nederland overwintert. In de jaren '80 lag dit percentage op 36% (berekend op basis van data uit Smit & Piersma 1989). Dit betekent dat niet alleen een zeer aanzienlijk deel van de populatie in ons land broedt, maar er ook overwintert. Nederlandse wetlands worden ook gebruikt als ruigebied.

Figuur 1. De gemiddelde aantallen Scholeksters op Texel per maand, uitgesplitst naar 2 perioden. Met de grijze balken zijn de gemiddelde waarden voor de jaren 1980-1990 weergegeven, met de zwarte balken de gemiddelden voor 1991-2008.

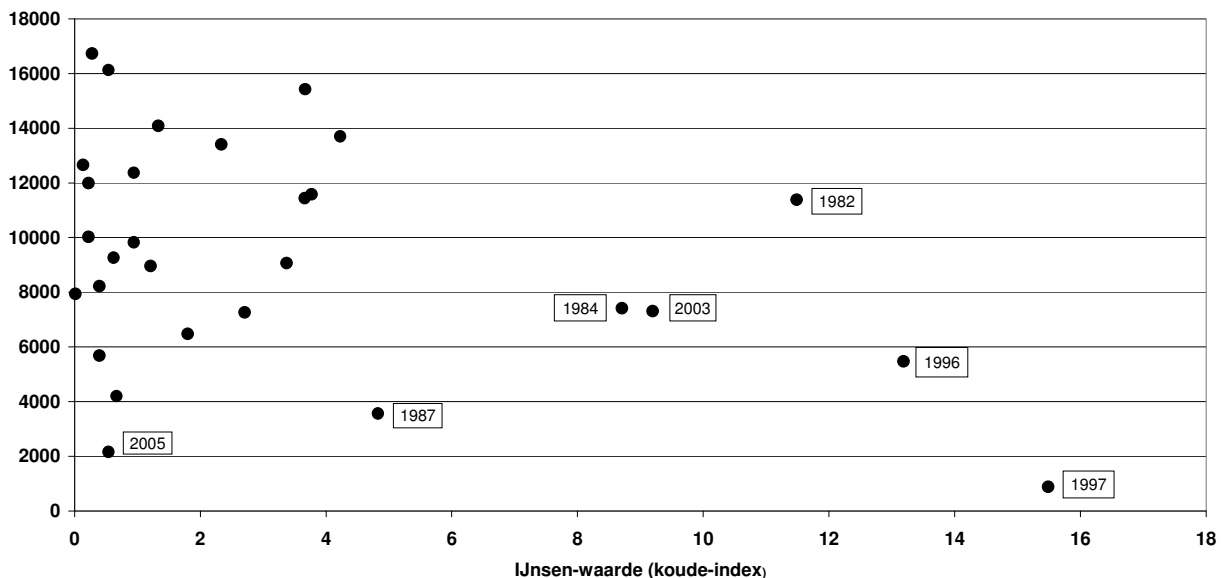
Fenologie

De aanwezigheid van de Scholekster op Texel is weergegeven in figuur 1. Uit deze figuur blijkt dat de soort het hele jaar op Texel aanwezig is en vooral talrijk is in de maanden juli tot en met maart. In deze periode is ook het hoogste aantal uit de periode 1980-'90 vastgesteld: 22.549 exemplaren op 9 november 1980. In januari zijn de aantallen doorgaans wat lager, zowel in zachte als in strenge winters, wanneer een

deel van de Scholeksters alsnog wegtrekt. In februari is al weer sprake van binnenkomst van Scholeksters die zuidelijk van Texel hebben overwinterd. Uit de figuur blijkt ook dat de aantallen in de jaren 1991-2008 in alle maanden duidelijk lager zijn dan in 1980-1990. In sommige maanden, zoals in augustus, september en februari, is zelfs sprake van meer dan een halvering van de aantallen.

Het gemiddelde aantal Scholeksters per maand in de jaren 1980-1990 kwam vrij sterk overeen met het beeld van de Groninger kust (Boekema *et al.* 1983), Griend (Veen & Van der Kam 1988) en Rottum (Van den Brink 1989). Alleen de februari piek en de aantallen in maart-juni waren op Texel wat hoger. In de jaren 1991-2008 is de najaarspiek en ook de doortrekkpiek in februari sterk afgevlakt. Het beeld dat nu is ontstaan, komt sterk overeen met het patroon dat ook elders in de Nederlandse Waddenzee is vastgesteld (Smit *et al.* 2009).

Figuur 2. De aantallen Scholeksters op Texel in januari in relatie tot de gesommeerde temperaturen onder nul in de maanden november t/m de teldatum in de betreffende winters, uitgaande van KNMI temperatuurgegevens van De Kooy (Den Helder). De kou is uitgedrukt door middel van de IJsens-index waarin minimum- en maximumtemperaturen onder nul en minimumtemperaturen onder -10 zijn verwerkt. De in de figuur opgenomen jaartallen hebben betrekking op de telling in januari in dat jaar.

Scholeksters trekken grotendeels weg bij strenge koude (zie figuur 2), maar de meeste vogels verlaten het land pas wanneer de koude enige tijd aanhoudt.

In sommige strenge winters, zoals 1981/'82, werden 'normale' aantallen Scholeksters op Texel geteld, in de winter 1983/'84 en vooral in 1995/'96 en 1996/'97 was het aantal echter aanzienlijk lager. Tijdens zulke winters worden op trektelposten langs de kust in korte tijd soms duizenden voorbijtrekkende vogels geteld. Ter illustratie: op 14 januari 1987 passeerden bij Scheveningen tussen 12.30 en 18.00 's middags 63.000

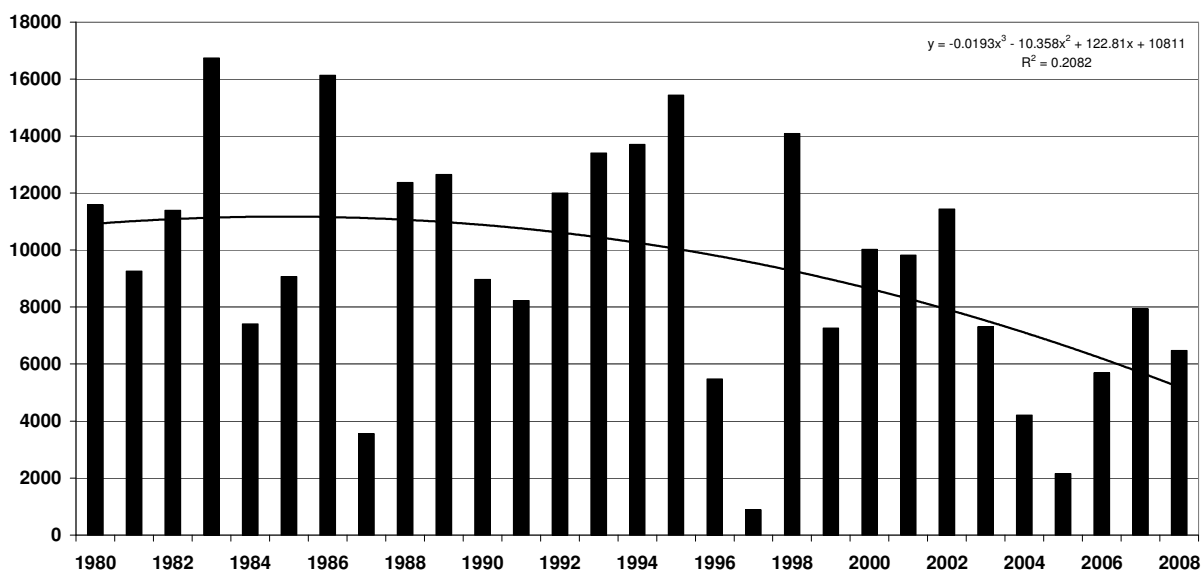

Scholeksters. Waarschijnlijk zijn er daarna, in het donker, nog veel meer vogels gepasseerd (Hulscher 1989). Veel van deze vogels belanden in Frankrijk waar de kans groot is dat ze voor de loop van een Franse jager belanden en bij wijze van kleiduijf worden afgeknald.

Een deel van de vogels blijft onder echt koude omstandigheden in Nederland overwinteren. Daarbij vallen veel vorstslachtoffers (Camphuysen *et al.* 1996).

Verspreiding van de soort op Texel

Verreweg de grootste aantallen Scholeksters tijdens de hoogwatertellingen worden tegenwoordig waargenomen op Zeeburg, in polder Wassenaar en op de Schorren. In deze gebieden is gemiddeld zo'n 70% van de Texelse Scholeksters present. Daarnaast is 4-5% van het totaal aanwezig in de Mokbaai. Tijdens hoogwater worden ook in binnendijkse graslandgebieden (vooral het gebied tussen Oosterend en Oudeschild, polder het Noorden, de Prins Hendrikpolder en het noordelijk deel van Eierland) grotere aantallen foeragerende Scholeksters gezien. Het hier geschetste beeld is een gemiddelde weergave. Vooral in de winter, tijdens periodes met harde wind wanneer de foerageergebieden op het wad lange tijd niet droogvallen, wijken Scholeksters uit naar alternatieve voedselbronnen in binnendijkse graslanden. In zulke gevallen kan 30-40% van het op Texel aanwezige aantal binnendijs foeragerend worden waargenomen.

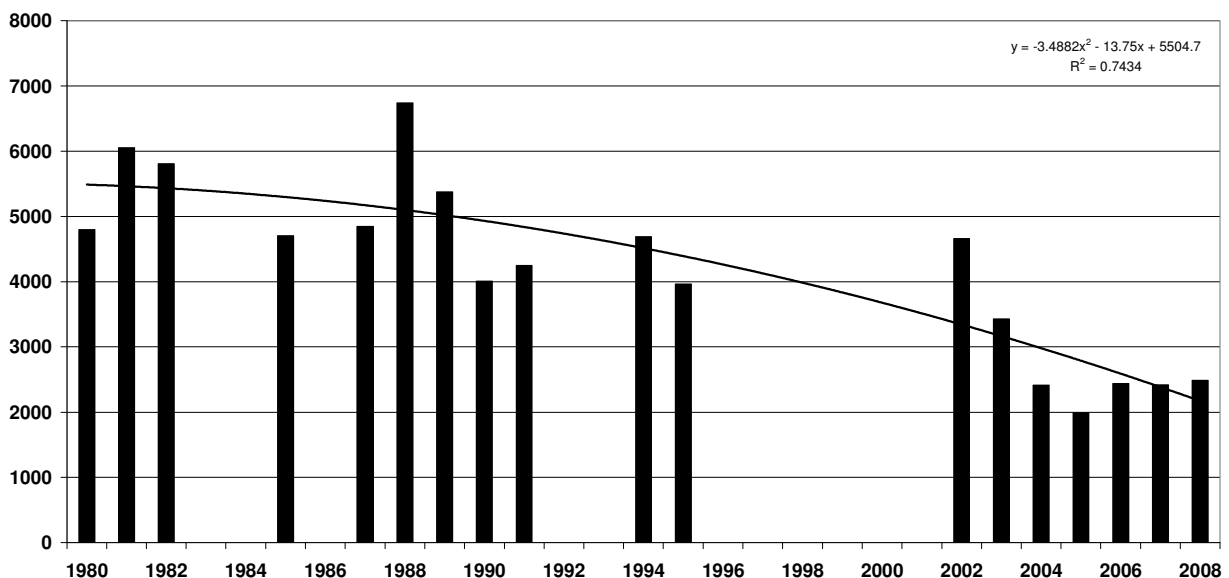
Figuur 3. Aantallen Scholeksters op Texel in januari op basis van de wad- en watervogeltellingen van 1980-2008.

Trends

Uit figuur 1 blijkt dat de aantallen op Texel in alle maanden zijn afgenomen. Uit figuur 3 blijkt dat er in januari sprake is van een geleidelijke afname, vooral in de laatste jaren. In de jaren 1980-1998 schommelde het aantal tussen de 10.000 en 15.000, koude winters uitgezonderd. Daarna komen de aantallen, één uitzondering daargelaten, niet boven de 4000-10.000 exemplaren. Ook de aantallen in mei (figuur 4) laten een dergelijk beeld zien, alleen is er in deze maand pas vanaf 2003 sprake van een duidelijke afname.

De aantallen in september (figuur 5) laten een geleidelijk afnemend aantal zien. Deze afname lijkt eerder in te zetten dan in januari en mei. De afname in deze maand is ook veel sterker dan in januari en mei. Wanneer het aantal in september 1980 maatgevend is voor de in die tijd en in deze maand aanwezige aantallen Scholeksters (wat niet onwaarschijnlijk is, omdat in september 1973 24.800 exemplaren op Texel werden geteld) is zelfs sprake van een afname van meer dan 75%.

Figuur 4. Aantallen Scholeksters op Texel in mei, op basis van de tussen 1980 en 2008 in deze maand uitgevoerde wad- en watervogeltellingen.

De afname van de aantallen in januari op Texel lijkt later op gang te komen dan elders in de Waddenzee. Uit een overzicht van Hulscher *et al.* (1993) valt af te lezen dat de aantallen op de andere Waddeneilanden al in 1993 inzet, terwijl deze afname langs de Friese en Groninger kust al vanaf 1990-1991 lijkt te beginnen. Hoe valt deze sterke afname van de Scholekster buiten de broedtijd te verklaren? De belangrijkste reden is waarschijnlijk het wegvissen van droogvallende mosselbanken in de jaren '80. Mede dankzij een zeer goede broedval in delen van de Waddenzee in het midden van de jaren '80 viel er in deze jaren veel te vissen, maar in 1990 kwam daaraan een abrupt einde: toen waren vrijwel alle droogvallende banken weggevist (Smit *et al.* 1998). In

de daaropvolgende jaren bleef broedval uit, waardoor de situatie zich niet kon herstellen. Overstap op Kokkels was in de jaren '90 weinig profijtelijk door concurrentie met intensieve mechanische kokkelvisserij en vanwege het feit dat de beschikbare hoeveelheid Kokkels per jaar zeer sterk uiteenloopt onder invloed van natuurlijke factoren, zoals de mate van broedval en de sterfte van oude Kokkels als gevolg van koude winters (Ens *et al.* 2004). In sommige voedselarme jaren hebben Scholeksters nog geprobeerd binnendijs voedsel te vinden (Hulscher *et al.* 1993), maar de min of meer chronische voedselschaarste in de Waddenzee heeft in de loop der jaren overal geleid tot een sterke afname van de Scholekster. Anno 2009 liggen er in de oostelijke Waddenzee weer mosselbanken maar in de westelijke Waddenzee is de situatie nog steeds erg slecht. Daar komt bij dat het Nonnetje, ooit een belangrijke alternatieve prooi, in de westelijke Waddenzee sterk in aantal is achteruitgegaan.

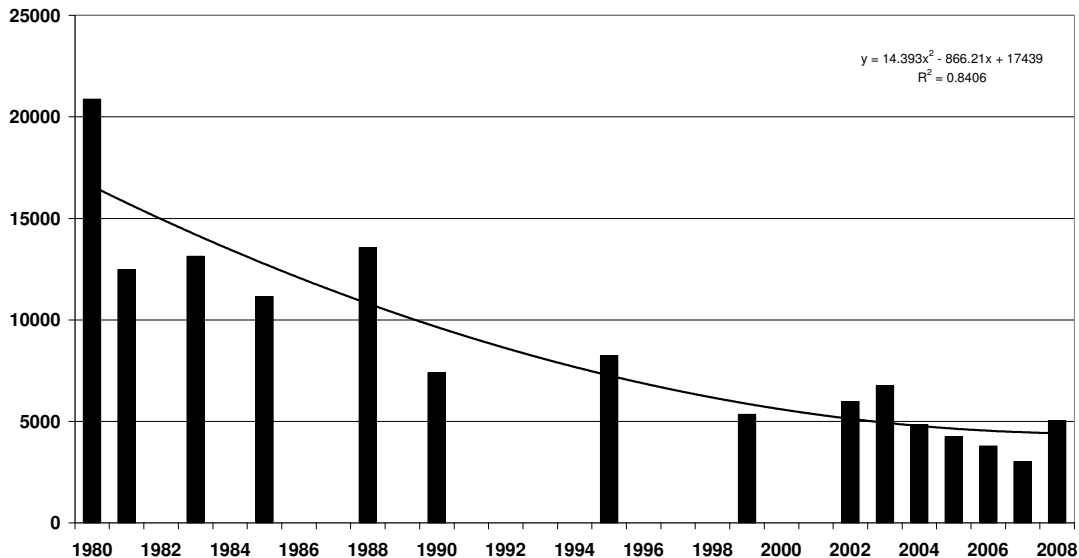
Scholeksters overtijend bij De Bol

(Foto: René Pop)

In het Deltagebied heeft de Scholekster sterk geleden onder invloed van de Deltawerken. Belangrijke wadgebieden zijn in meren veranderd, zoals het Haringvliet, de Grevelingen, het Veerse Meer en het Krammer-Volkerak. In de Oosterschelde zijn, als gevolg van de aanleg van de Oosterscheldedekering, de stroomsnelheden, het getijvolume en de getij-amplitude (het verschil tussen hoog en laag water) afgenomen. Geulen die waren ingesteld op het transport van grote hoeveelheden water werden daardoor te ruim. Deze geulen willen zich nu aanpassen aan de nieuwe situatie door ondieper en smaller te worden. Het zand dat tijdens stormen door golven op de platen en slikken wegslaat, komt echter niet meer, zoals vroeger, terug

op deze ondieptes. Deze ontwikkeling is structureel en de getijdeplaten zakken daardoor als het ware geleidelijk weg in de geulen, waardoor op termijn alle droogvallende platen uit het gebied zullen verdwijnen. In de Westerschelde zijn wadplaten verdwenen door het geleidelijk steeds verder uitbaggeren van de vaargeul naar Antwerpen. Ook kleinere geulen en slikken dreigen daardoor te verdwijnen.

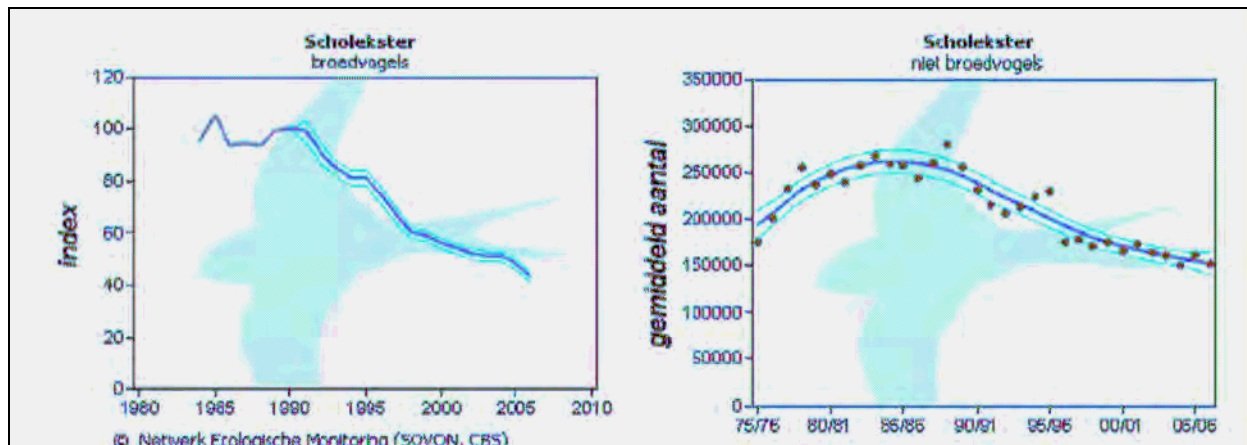

Figuur 5. Aantallen Scholeksters op Texel in september, op basis van de tussen 1980 en 2008 in deze maand uitgevoerde wad- en watervogeltellingen.

Een andere reden voor de achteruitgang is de nog steeds hoge jachtdruk in Frankrijk, vooral in strenge winters wanneer er veel wegtrek plaatsvindt naar het zuiden (Hulscher *et al.* 1996). Maar ook om andere redenen staan de aantallen onder druk: in Nederland zijn hoogwatervluchtplaatsen en plaatsen waar zich hoge dichtheden foeragerende vogels concentreren (mossel- en kokkelbanken) gevoelig voor verstoring door recreatie, bijvoorbeeld in de vorm van drooggevallen recreatievaartuigen (platbodems, bruine zeilvaart) en door recreatie langs dijken. Als gevolg van al deze ontwikkelingen is er in de Waddenzee sprake van een afname van zo'n 300.000 exemplaren in september in het midden van de jaren '80 (Meltofte *et al.* 1994), naar 290.000 in de jaren '90 (Stroud *et al.* 2004) en 151.000 in 2006 (Hustings *et al.* 2008). De aantallen in januari duikelden van 266.000 in de jaren '80 naar 177.000 in het eind van de jaren '90 (Stroud *et al.* 2004) en 104.000 in januari 2007 (Hustings *et al.* 2008). In de Oosterschelde zijn de aantallen afgenomen van 75.000-80.000 in de jaren '80 tot 40.000 in de jaren 2003-2005 (Strucker *et al.* 2007). In de Westerschelde waren in de jaren 1978-1982 gemiddeld 5200 Scholeksters aanwezig. In de jaren 1993-1998 waren de aantallen gestegen tot gemiddeld 12.300 om daarna weer te dalen naar 8400 in de jaren 2000-2003 (Berrevoets *in lit.*).

Afgezien van de aantallen in de Waddenzee staat ook de Nederlandse broedvogel populatie onder druk. Van 1950 tot ongeveer 1985 nam de populatie gestaag toe, in Friesland en op Schiermonnikoog jaarlijks met 5-6%, maar daarna is de Scholekster in het agrarisch gebied tussen 1985 en 1999 met jaarlijks 3% in aantal afgenomen (Hustings & Vergeer 2002). Sinds 1990 is het aantal Scholeksters dat in Nederland broedt met 50% gedaald (Oosterbeek *et al.* 2006), maar de achteruitgang in minder optimale gebieden, zoals de duinen, is nog sterker geweest. De trend van zowel de broedpopulatie als van het gemiddelde aantal vogels dat jaarrond aanwezig is in getijdengebieden in Nederland, is weergegeven in figuur 6.

Figuur 6. Trends van de aantallen Scholeksters in Nederland. Links: het verloop van het aantal broedparen in ons land, rechts: het verloop van het gemiddelde aantal Scholeksters op jaarbasis sinds 1975/76. Bron: www.sovon.nl

De belangrijkste reden voor de afname van de Scholekster als broedvogel is de intensivering in de landbouw, vooral omdat de maaidatum naar voren schuift en de vogels zelf niet vroeger gaan broeden. Daardoor gaat een toenemend aantal nesten en kuikens verloren. Ten gevolge van de toegenomen ontwatering is een deel van de prooidieren voor zowel volwassen vogels als voor kuikens niet meer bereikbaar, omdat prooidieren te diep in de bodem zijn ingegraven (Hulscher & Verhulst 2003). Mogelijk speelt hierbij ook een rol dat Scholeksters als gevolg van slechte voedselomstandigheden in de Waddenzee met een onvoldoende goede conditie in de broedgebieden aankomen.

Cor Smit

Literatuur

- Boekema, E., Glas, J.P., & Hulscher, J.B. (1983) Vogels van de provincie Groningen. *Wolters-Noordhoff/Bouma Boekhuis, Groningen*, 387p.
- Camphuysen, C.J., Ens, B.J., Heg, D., Hulscher, J.B., Van der Meer, J., & Smit, C.J. (1996) Oystercatcher *Haematopus ostralegus* winter mortality in the Netherlands: the effect of severe weather and food supply. *Ardea* **84A** Special Issue, 469-492.

- Delany, S., Scott, D., Dodman, T., & D. Stroud (eds.) (2009) An Atlas of Wader Populations in Africa and Western Eurasia. *Wetlands International, Wageningen*, 521p.
- Ens, B.J., Smaal, A.C., & De Vlas, J. (2004) The effects of shellfish fishery on the ecosystems of the Dutch Wadden Sea and Oosterschelde. *Alterra report 1011, RIVO report C056/04, RIKZ report 2004.031, Wageningen*, 212p.
- Exo, K.M. (1993) Longevity record for a ringed Oystercatcher (*Haematopus ostralegus*): 44 years. *Vogelwarte* **37**, 144.
- Hagemeijer, W.J.M. & M.J. Blair (1997) The EBCC Atlas of European breeding birds. Their distribution and abundance. *T. & A.D. Poyser, London*, 903p.
- Hulscher, J.B. (1982) The Oystercatcher *Haematopus ostralegus* as a predator of the bivalve *Macoma balthica* in the Dutch Wadden Sea. *Ardea* **70**, 89-152.
- Hulscher, J.B. (1989) Sterfte en overleving van Scholeksters *Haematopus ostralegus* bij strenge vorst. *Limosa* **62**, 177-181.
- Hulscher, J.B., De Jong, J., & Van Klinken, J. (1993) Uitzonderlijk grote aantallen Scholeksters in het binnenland gedurende de winter van 1992/'93. *Limosa* **66**, 117-123.
- Hulscher, J.B., Exo, K.-M., & Clark, N. (1996) Why do Oystercatchers migrate? In: J.C. Goss-Custard (ed.), *The Oystercatcher. From Individuals to Populations*. Oxford University Press, Oxford, p. 155-185.
- Hulscher, J.B. & Verhulst, S. (2003) Opkomst en neergang van de Scholekster *Haematopus ostralegus* in Friesland in 1966-2000. *Limosa* **76**, 11-22.
- Hustings, F., & Vergeer, J.-W. (eds.) (2002) Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000. Verspreiding, aantallen, verandering. *Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, European Invertebrate Survey, Leiden*, 584p.
- Hustings, F., Koffijberg, K., Van Winden, E., Van Roomen, M., SOVON Ganzen- en Zwanenwerkgroep, Soldaat, L., Van den Bremer, L., Schoppers, J., Slaterus, R., & Vergeer, J.-W. (2008) Watervogels in Nederland in 2006/2007. *Waterdienst-rapport 2008.061, SOVON-monitoringrapport 2008/04. SOVON Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen*, 176p.
- Meltofte, H., Blew, J., Frikke, J., Rösner, H.-U., & Smit, C.J. (1994) Numbers and distribution of waterbirds in the Wadden Sea. *IWRB Spec. Publ. 34/ Wader Study Group Bulletin 74, Special Issue*, 192p.
- Oosterbeek, K.H., Van de Pol, M., De Jong, M.L., Smit, C.J. & Ens, B.J. (2006). Scholekster populatie studies; Bijdrage aan de zoektocht naar de oorzaken van de sterke achteruitgang van de Scholekster in het Waddengebied. *Wageningen/Beek-Ubbergen, Alterra/SOVON Vogelonderzoek Nederland, Alterra-Rapport 1344/SOVON-onderzoeksrapport 2006/05*. 62p.
- Schnakenwinkel, G. (1970) Studien an der Population des Austernfischers (*Haematopus ostralegus*) auf Mellum. *Die Vogelwarte* **25**, 336-355.

(Foto: René Pop)

- Smit, C.J. & Piersma, T. (1989) Numbers, midwinter distribution, and migration of wader populations using the East Atlantic flyway. In: H. Boyd & J.-Y. Pirod (eds.), *Flyways and reserve networks for water birds. IWRB Special Publ. 9, Slimbridge*, 24-63.
- Smit, C.J., Dankers, N., Ens, B.J., & Meijboom, A. (1998) Birds, mussels, cockles and shellfish fishery in the Dutch Wadden Sea: how to deal with low food stocks for eiders and oystercatchers? *Senckenbergiana maritima* **29**, 141-153.
- Smit, C.J., Ens, B.J., Van Roomen, M., Van der Winden, E., Van Turnhout, C., Van Duin, W.E., Meesters, E.H.W. & Bos, O.G. (2009) Verschillen in de aantalsontwikkeling van doortrekkende en overwinterende watervogels in de Nederlandse Waddenzee en hun mogelijke oorzaken. *IMARES rapport (in druk)*.
- Stroud, D.A., Davidson, N.C., West, R., Scott, D.A., Haanstra, L., Thorup, O., Ganther, B., & Delany, S. (compilers)(2004) Status of migratory wader populations in Africa and western Eurasia in the 1990s. *International Wader Study 15. International Wader Study Group*, 259p.
- Strucker, R.C.W., Arts, F.A., Lilipaly, S., Berrevoets, C.M., & Meininger, P.L. (2007) Watervogels en zeezoogdieren in de zoute delta 2005/2006. *Report RIKZ-2007.005, Middelburg*, 105p.
- Thorup, O. (co-ordinator, 2006) Breeding waders in Europe. *International Wader Study 14. International Wader Study Group*, 1-142.
- Van den Brink, H. (1990) De vogels van Rottumeroog en Rottumerplaat in 1978-89. *SOVON-rapport 89/07, Beek-Ubbergen*, 143 p. & bijlagen.
- Veen, J. & Van der Kam, J. (1988) Griend, vogeleiland in de Waddenzee. *Terra Zutphen*, 160p.
- Zwarts, L., Hulscher, J.B., Koopman, K., & Zegers, P.M. (1996) Discriminating the sex of Oystercatchers *Haematopus ostralegus*. *Ardea*, **84A**, Special Issue, 1-12.

(Foto: René Pop)

Kustbroeders op Texel in 2009

Dit jaar kan de boeken in als topjaar voor de Dwergsterns. Was het vorig jaar al een goed jaar, maar dat haalde het niet bij 2009. Vooral de Hors was met ruim 200 paar de koploper. Door de gunstige weersomstandigheden (geen hoog water) was ook het broedresultaat erg goed.

Als broedvogel gaat het met de Bontbekplevier veel minder goed. Het aantal neemt ieder jaar iets af. De recreatiedruk zal hierbij een oorzaak zijn, maar ook op de rustige strandjes neemt het aantal af.

Dwergsterns

(Foto: Frank Coenjaerts)

De eerste Dwergstern werd al op 11 april bij het Ottersaat gezien en eind april lagen de eerste legfels al in de Zandkes. De Hors is altijd wat later. Hier werden 11 mei flinke aantallen geteld. Op 11 mei werden in de buurt van Paal 7,5 (nabij de KNMI-mast) al ruim 140 exemplaren geteld. Hier zat ook in 2008 de grootste kolonie. In de week daarop zijn dan ook de afzettingen geplaatst om de rust voor de vogels veilig te stellen. Er zaten toen al vogels op eieren. Het aantal broedende Dwergsterns nam snel toe en de afzettingen moesten flink worden uitgebreid. Niet alle vogels bleven op de

gemarkeerde plaats. Iets verder naar de duinvoet begon ook nog een groepje te nestelen en ook bij Paal 7, nabij de punt van de Hors, begonnen 28 paartjes te nestelen. Verspreid over de Hors werden ook nog enkele paartjes aangetroffen. Bij Paal 6 nog 2 paar en bij Paal 5 nog eens 3 paartjes. Bij de meeste Dwergsterns broedden ook Bontbekplevieren, in totaal waren dit 5 paartjes. Een Strandplevier heeft bij Paal 4 gebroed samen met een Bontbekje. Later hebben nog 2-3 paartjes nabij de Dwergsternkolonie gebroed. De zomerstormpjes samen met het hoge water

Strandplevier

(Foto: René Pop)

bleven dit jaar uit. Zo konden de sterntjes rustig hun eieren uitbroeden. Van de harde wind met het stuivende zand hebben de vogels kennelijk weinig last. Een probleem was wel de kolonie Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen. Deze vlogen steeds over en werden consequent achterna gezeten door de sterns, maar al deze problemen konden niet voorkomen dat er veel Dwergsterns vliegvlug geworden zijn. Het is moeilijk om aantallen te geven, omdat de pullen zich tegen de grond drukken en slecht zichtbaar zijn. Er werden redelijk wat vliegvlugge jongen gezien. We kunnen dus wel spreken van een zeer goed broedseizoen.

Op de **Razende Bol** werden begin mei ook rondvliegende Dwergsterns gezien, maar er zijn geen broedgevallen waargenomen. Ze zullen wel bij de groep van de Hors gekropen zijn.

Nabij de noordkop van de **Slufter** hebben 17 paartjes gebroed. Ook hier was het broedresultaat goed. De kolonie Zilver- en Stormmeeuwen komt hier wel erg dichtbij. Er heeft hier ook een Bontbekje gebroed.

Op het strandje van de **Volharding** zaten weer geen Dwergsterns. Het strandje wordt hiervoor te veel begroeid. Er werd maar een paartje Bontbekplevier geteld.

Op de **Schorren** 3 paartjes Bontbekplevier.

In het **Wagejot** dit jaar ook geen Dwergsterns, maar wel 3 Bontbekken.

De **Zandkes** was goed voor 3 paartjes Dwergstern.

In het **Ottersaat** geen Dwergsterns, maar ook 3 Bontbekplevieren.

Voor het eerst hebben in de **Oude Molenkolk** Dwergsterns gebroed. Hier zaten 3 paartjes. Helaas zaten hier veel ratten die bijna alle nesten gepredeerd hebben.

Op het **strandje nabij de NIOZ-haven** dit jaar geen Dwergsterns en slechts 1 Bontbekje.

Met de Bontbekplevier gaat het niet zo goed. Het aantal broedvogels neemt ieder jaar iets af. Ze overwinteren wel steeds vaker, maar trekken in het voorjaar weer weg. Misschien trekken de recent aangelegde schelpenstrandjes bij Ottersaat en Wagejot weer wat Bontbekken aan. Of zou het zo zijn dat het hier te warm voor ze wordt en ze noordwaarts trekken?

Locatie	Dwergstern	Bontbekplevier	Strandplevier
De Hors	203	5	3-4
Strand		3	
De Slufter	17	1	
Volharding en de Schorren		4	
Wagejot		9	
Zandkes	3	1	
Oude Molenkolk	3	1	
NIOZ-strandje		1	
Overige		3	
Totaal	226	28	3-4

Tabel 1. Strandbroeders op Texel in 2009

Dank voor de bijdrage van Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten en Jan Witte!

Giel Witte

De Nacht van de Nacht

Met het terugdraaien van de wijzers van de klok naar de 'juiste' stand in het verschieft werd door de Vogelwerkgroep een avondexcursie gehouden bij De Schorren. Dit gebeurde op zaterdagavond 24 oktober in het kader van de Nacht van de Nacht.

Terwijl het vrijdag de 23^e, en naar later bleek zondag de 25^e ook, prachtig weer was, was het op zaterdag de 24^e een echte herfst dag. Het regende veel en het waaide hard. Maar tegen een uur of negen 's avonds werd het droog. Wij besloten daarom om toch naar de avondexcursie te gaan. Die begon om tien uur bij het normaal afgesloten hek aan de Lancasterdijk, hoek Stuifweg. We mochten voor deze gelegenheid met de auto nog iets doorrijden tot aan De Schorren zelf.

Daar waren de lichten van bijna alle dorpen op Texel te zien. De Cocksdorp was vanwege de nacht van de nacht aardig in het donker gezet, maar De Krim was weer wel goed te herkennen. Aan de buitenkant van de dijk was het ook aardedonker. Dit kwam ook doordat het erg bewolkt was en er ook geen maan was.

Dat het echt donker was, bleek wel uit het feit dat er later in de Texelaar stond dat Jan Bloem ook aanwezig was bij de excursie. Ik heb hem niet gezien! Volgens mij leidde Giel Witte de excursie alleen. Dat deed hij prima voor een gehoor van twaalf *die hards*.

We hadden de pech dat er nog een aardige wind stond. Ik denk zo'n windkracht zes. Hierdoor verwaaiden veel vogelgeluiden. Daardoor is het lijstje gehoorde vogels niet zo lang: Rotgans, Smient, Zilverplevier, Scholekster, dat was het wel zo'n beetje. De echt goede luisteraars hoorden ook nog Koperwieken en Zanglijsters overtrekken.

Het was ondanks het feit dat we weinig soorten konden horen, toch een leuke ervaring. In het hele donker op een mooie plek op Texel staan en luisteren wat er om je heen gebeurt is echt fantastisch. Misschien dat er in de toekomst vaker zo'n excursie gegeven kan worden. Met weinig wind moet het volgens mij nog mooier zijn.

Harm Jan Kiewiet

Jonge Drieteenmeeuw tijdens de zeevogeltocht van 30 oktober (Foto: Klaas de Jong)

De postduif als slachtoffer van Haviken op Texel en in de duinen van Noord-Holland

In het duingebied tussen Camperduin en Wijk aan Zee wordt sinds 1995 onderzoek gedaan naar alle broedende roofvogels door Roofvogelwerkgroep Noordkennemerlands Duin. Ondergetekende houdt zich binnen de groep vooral bezig met de postduif als prooi van Haviken tussen Egmond en Camperduin. In 15 jaar zijn er 1325 ringen van postduiven gevonden. In grote lijnen kan van deze verzameling aangegeven worden dat:

- 81% van de duiven verdwaald was en 19% thuishoorde of in plaatsen direct grenzend aan het duin of op weg was naar huis.
- een aantal duivenringen zijn gevonden met behulp van een metaaldetector. Van deze ringen kan niet teruggevonden worden hoe oud de duiven waren op het moment dat ze geslagen zijn door de Havik. Van 815 ringen is daar wel iets over aan te geven. In het algemeen kan gesteld worden dat 51%, 27% en 22% resp. 1e, 2e en ouderejaars was.

Nieuwsgierig geworden heb ik mijn onderzoeksgebied uitgebreid naar alle duinen in Noord Holland. Adriaan Dijksen heeft mij op Texel nesten van Haviken gewezen en geholpen met het zoeken naar ringen.

Havik

(Foto: René Pop)

Het eerste broedgeval van de Havik op Texel was in 1997, in het bosperceel niet ver van Residentie Californië. De populatie op het eiland groeide tot 2006 naar 14 broedende paren. In de jaren daarna nam het aantal langzaam af. Dit is een normaal patroon, elders in Nederland waar de Havik zijn intrede deed is dit ook waargenomen.

Op Texel wordt niet gericht onderzoek gedaan naar Haviken. Elk jaar wordt het aantal broedende paren vastgesteld, maar verder worden er geen broedbiologische gegevens verzameld.

Begin september werd een begin gemaakt met het zoeken naar ringen van postduiven onder Haviknesten op Texel. Met behulp van metaaldetectors werd gezocht naar ringen. In het kader hieronder staan de ringen gerangschikt per vindplaats.

Overzicht gevonden postduifringen op Texel onder Haviknesten op 5-9-'09 door Adriaan Dijkse en Dook Vlugt. Per locatie is van elke ring de tekst op de ring en de plaats van herkomst aangegeven. Drie Arnhem-ringen zijn met een A aangegeven.

Kerckeland	twee nesten	
1. gb03 k 05014		Groot-Brittanië
2. nl05 1469210	Hoofdplaat	Zeeland
3. nl06 1119313	Waddinxveen	Zuid-Holland
4. be06 6143127	2060 Westerlo	België
Californiëbos	één nest	
5. nl00 0021455	Westdorpe	Zeeland
6. gb01 e 21153		Groot-Brittanië
7. nl04 1337691	Vlieland	Fryslân
8. nl05 1870228	Koudum	Fryslân
9. nl05 4272436	Urk	Flevoland
10. nl06 1523090	Midsland Terschelling	Fryslân
11. nl06 1837250	Bennekom	Gelderland
12. be08 9070818	7080 Frameries	België
13. nl08 1997323	West-Terschelling	Fryslân
A 5.326.680	Houtduif, als juveniel geringd in 1999 in Den Hoorn, Texel	
A 5.165.172	Ransuil, als juveniel geringd in 1995 in De Waal, Texel	
Lange stuk	drie nesten	
14. nl02 1458222	Den Helder	Noord-Holland
15. nl02 2174908	Ballum, Ameland	Fryslân
16. nvc 01 7704	Ouderkerk aan de IJssel	Zuid-Holland
17. EJ Pijlman	Texel tel.nr.	Noord-Holland
A 5.315.794	Wulp, als juveniel geringd in 1998 op Smits Knoll, Texel	

In eerdere studies wordt onderscheid gemaakt in duiven die op weg en duiven die verdwaald zijn. Ik heb daar de categorie lokale duif aan toegevoegd. Van de duivenringen gevonden op Texel kan het volgende worden aangegeven:

verdwaald	12	-	81%
op weg	4	-	13%
Texel	1	-	6%

Over de leeftijd van de duiven kan niets worden aangegeven, omdat niet kan worden nagegaan wanneer de duiven geslagen zijn door de Havik.

In voorbereiding is een artikel over de postduif als slachtoffer van de Havik in de duinen van Noord-Holland. Zijn er personen die in de buurt van Haviknesten op Texel ringen van duiven hebben gevonden? Kan ik de gegevens op de ringen overnemen? Is er iemand die op zoek wil gaan naar ringen onder Haviknesten? Ondergetekende kan deze persoon (of personen) met goede raad bijstaan.

*Havikshorst bij Dorpzicht
(Foto: René Pop)*

Dook Vlucht (d.vlugt@quicknet.nl)

Jagende Havik

(Foto: René Pop)

Onderzoek aan de ruimtelijke dynamiek van de Texelse Grauwe Ganzenpopulatie

De Grauwe Gans *Anser anser* is een inheemse broedvogel in Nederland. Begin 20e eeuw is deze charismatische vogel uitgestorven, vermoedelijk door een combinatie van jacht en vernietiging van hun broedbiotoop. Vanaf ongeveer 1950 zijn er diverse pogingen gedaan de soort weer te herintroduceren. Daarnaast heeft ook spontane vestiging van dieren plaatsgevonden. Sinds het eerste broedgeval in 1961 groeit de in Nederland broedende populatie spectaculair met gemiddeld 20% per jaar (Van der Jeugd *et al.* 2006). Vanaf de eeuwwisseling zijn in toenemende mate geluiden te horen dat de in Nederland broedende Grauwe Ganzen (de zogenaamde 'overzomeraars') schade veroorzaken aan landbouwgewassen. Ook klagen steeds meer natuurbeheerders dat de ganzen schade veroorzaken aan andere natuurwaarden in de reservaten waar het gros van de ganzen broedt en ruit.

De Grauwe Gans broedt sinds 1974 weer op Texel (Smit & Van Kooten 2008). De omvang van de Texelse populatie groeide exponentieel, waarbij de toename tot halverwege de jaren '90 zeer bescheiden was en pas na deze periode sterk steeg. In de jaren 2007-'08 werden in mei tussen de 3000 en 4000 en in januari tussen de 7000 en 8000 dieren geteld (Smit & Van Kooten 2008). Vanaf 2005 worden maatregelen genomen om de groei van de Grauwe Gans af te remmen. Aanvankelijk betrof dit vooral het onklaar maken van de eieren, maar in 2008 zijn ook ruim 4500 ganzen tijdens de rui gevangen en gedood. Het vangen en doden van overzomerende ganzen gebeurde niet alleen op Texel maar ook elders in Nederland. De publieke discussie over het doden van de ganzen was op Texel echter wel het meest verhit. Als gevolg daarvan is afgesproken is dat er de komende jaren, beginnend in 2009, onderzoek wordt verricht naar de effecten van broedende ganzen op natuurdoelstellingen, landbouw en de methoden om nadelige effecten te beperken. Daarnaast zal ook onderzoek worden verricht naar het effect van de maatregelen die genomen worden om de populatieomvang te beperken.

In het kader van dit onderzoek zijn, onder andere met behulp van leden van Vogelwerkgroep Texel, op 9 juni van het afgelopen jaar in Waal en Burg 52 ruiende of nog-niet-vliegvlugge Grauwe Ganzen gevangen. Vierenveertig dieren kregen een halsband waarmee ze individueel herkenbaar waren (de overige acht ganzen waren kuikens die te klein waren voor een halsband). Hieronder leggen we uit waarom deze ganzen halsbanden kregen, wat voor data dit oplevert en welke vragen er op termijn mee hopen te beantwoorden.

Een belangrijk onderdeel van de vraag hoe effectief verschillende beheermaatregelen zijn is in hoeverre locale en regionale broedpopulaties met elkaar samenhangen. Een broedpopulatie Grauwe Ganzen is hiërarchisch opgebouwd en bestaat uit paren die

broeden en paren die niet tot broeden komen, bijvoorbeeld omdat alle geschikte nestplaatsen bezet zijn. Als een deel van de populatie wordt weggevangen worden de vrijgekomen nestplaatsen opgevuld door paren die voorheen niet tot broeden kwamen. Beheermaatregelen zullen dus niet snel effect hebben op het aantal broedpaar tenzij zeer grote aantallen worden weggevangen. Het is onbekend of deze processen ook spelen tussen populaties en zo ja, tot op welke afstand ze spelen. Als lege nestplekken kunnen worden opgevuld door niet-broedende ganzen uit aangrenzende populaties betekent dit dat maatregelen die genomen worden in slechts één gebied weinig effectief zullen zijn voor dat gebied. Als ook niet-broeders van verder weg, bijvoorbeeld vanuit Noord-Holland, de lege plekken op kunnen vullen dan zouden ook maatregelen genomen op geheel Texel weinig effectief zijn om de problemen op Texel op te lossen.

Figuur 1. Een Grauwe Gans die net individueel herkenbaar is gemaakt met een halsband. De halsband wordt van kop naar lijf afgelezen: NNB. Deze gans is van een halsband voorzien nabij Nijmegen. Alle halsbanden van Texelse ganzen die in 2009 zijn omgedaan beginnen met een S. (Foto: Hans Wolkers).

De bestaande kennis suggereert dat als ganzen eenmaal tot broeden komen ze zeer plaatstrouw zijn. Dispersie naar 'nieuwe' broedlocaties wordt vooral verwacht van juveniele ganzen. Grauwe Ganzen broeden over het algemeen pas vanaf hun vierde levensjaar en zwerven in hun tweede en derde levensjaar wat meer dan gemiddeld rond. De kans dat niet-broeders na hun vierde levensjaar nog naar een nieuwe broedlocatie verhuizen is nihil. Om te onderzoeken of er ook van andere gebieden Grauwe Ganzen naar Texel komen om te broeden, zijn naast de vogels die al voor 2009 van een halsband waren voorzien, dit jaar nog een kleine 1000 Grauwe Ganzen

in voornamelijk west-Nederland individueel herkenbaar gemaakt met donkergroene halsbanden met witte inscripties (zie figuur 1).

The screenshot shows the 'Tracking Marked Geese' website interface. The main heading is 'Tracking Marked Geese' with the subtitle 'Following individually marked geese (Release: October 23, 2009)'. Below this is a table titled 'Ringgegevens voor GRAUWE GANS, SBS (Halsband donkergroen)'. The table has columns: Ring, Ring datum, Plaatsnaam, Land code, Breedte, Lengte, Sex, and Geboorte jaar. The first entry is for ring SBS (Halsband donkergroen) with a date of 09-06-2009 00:00, location Waal en Burg, Texel, and coordinates 53.04.39 N 04.47.43 E M. Below the table is a map of Texel with several location pins. To the right of the map is a 'Waarnemingen' table with columns: Datum, Plaatsnaam, Regio, Land code, Breedte, Lengte, and Gerapporteerd door. The sightings table contains 8 entries with dates ranging from 09-06-2009 to 06-11-2009 and various locations on Texel. The website also features a left sidebar with navigation options like 'Introductie', 'Mijn Ganzen', and 'Rapporten'.

Ring	Ring datum	Plaatsnaam	Land code	Breedte	Lengte	Sex	Geboorte jaar
SBS (Halsband donkergroen)	09-06-2009 00:00	Waal en Burg, Texel		53.04.39 N	04.47.43 E	M	

Datum	Plaatsnaam	Regio	Land code	Breedte	Lengte	Gerapporteerd door
09-06-2009 00:00	Waal en Burg, Texel			53.04.39 N	04.47.43 E	Berend Voslamber
25-06-2009 22:00	De Waal	NHL	NL	53.05.20 N	04.47.53 E	David Kleijn
26-06-2009 07:30	De Waal	NHL	NL	53.05.06 N	04.47.44 E	David Kleijn
25-08-2009 00:00	De Schorren, Texel	NHL	NL	53.07.28 N	04.54.05 E	Klaas de Jong
12-09-2009 00:00	Texel, Redoute	NHL	NL	53.01.55 N	04.49.07 E	Kees en Jose Verbeek
17-10-2009 14:10	Den Hoorn, Texel	NHL	NL	53.02.25 N	04.44.20 E	Kees de Jager
06-11-2009 11:00	Dorpzicht nabij De Cocksdoorp	NHL	NL	53.07.13 N	04.51.21 E	Laurens van Kooten

Figuur 2. Voorbeeld van een rapportage die verkregen kan worden nadat een afgelezen halsband is teruggemeld via de website www.geese.org.

Deze halsbanden kunnen door iedereen worden afgelezen. Afgelezen halsbanden, kunnen via internet worden doorgegeven aan ons (www.geese.org). Deze website is zo ingericht dat een waarnemer die een afgelezen gans invoert meteen een overzicht krijgt waar en door wie de afgelezen gans nog meer is waargenomen (figuur 2). Een voorlopige analyse van de terugmeldingen leert dat op één na alle Texelse ganzen sinds het ringen zijn waargenomen. Uitsluitend de gans met de ring SAB is nooit meer waargenomen. Tussen 9 juni en 21 oktober zijn gemiddeld 10 waarnemingen per gans binnengekomen. Verreweg de meeste waarnemingen werden gedaan in en vlakbij het ringgebied Waal en Burg (figuur 3). Gans SBS was de meest reislustige van het stel en de meeste waarnemingen op grotere afstand van Waal en Burg werden gedaan aan deze ene gans (vergelijk figuur 2 en 3).

Eén gans (SAH) is zo'n 2,5 maand na het ringen één keer waargenomen op het vaste land van Noord-Holland maar is sinds 14 september alweer 10 keer waargenomen op Texel. Er zijn in 2009 ook nog 334 Grauwe ganzen van een halsband voorzien in de kop

van Noord-Holland (in de Westerlanderkoog en het Zwanenwater). Van deze ganzen is één dier (M51) overgestoken naar Texel, alwaar deze sindsdien regelmatig wordt waargenomen.

Omdat de waarnemingsperiode nog maar beperkt is (< 5 maanden) zijn er nog geen conclusies te trekken. De komende winterperiode wordt interessant vooral bij periodes met

strengere vorst. De kans dat Texelse ganzen naar het zuiden trekken is dan het grootst.

Helemaal spannend wordt het in de broedperiode van 2010. Worden ganzen als broedvogel of als niet-broeder

waargenomen in andere gebieden dan waar ze geringd zijn?

Zou dat dan betekenen dat ruiende vastelanders zich vestigen op Texel of dat Texelse ganzen in 2009 zijn gaan ruien op het vasteland? Echt harde uitspraken kunnen pas gedaan worden als de juveniele ganzen met halsbanden zich gaan vestigen. Tot die tijd is het belangrijk zo veel mogelijk waarnemingen te verzamelen van deze ganzen. Hiermee kan de dynamiek van (sub-)populaties gedetailleerd in kaart worden gebracht. Het uiteindelijke doel van alle inspanningen is dat de discussie over het beheer van overzomerende ganzen op Texel (en elders in Nederland) meer gevoerd kan gaan worden op basis van feiten en minder op basis van emoties.

David Kleijn¹, Elise Knecht¹, Dick Melman¹ en Berend Voslamber²

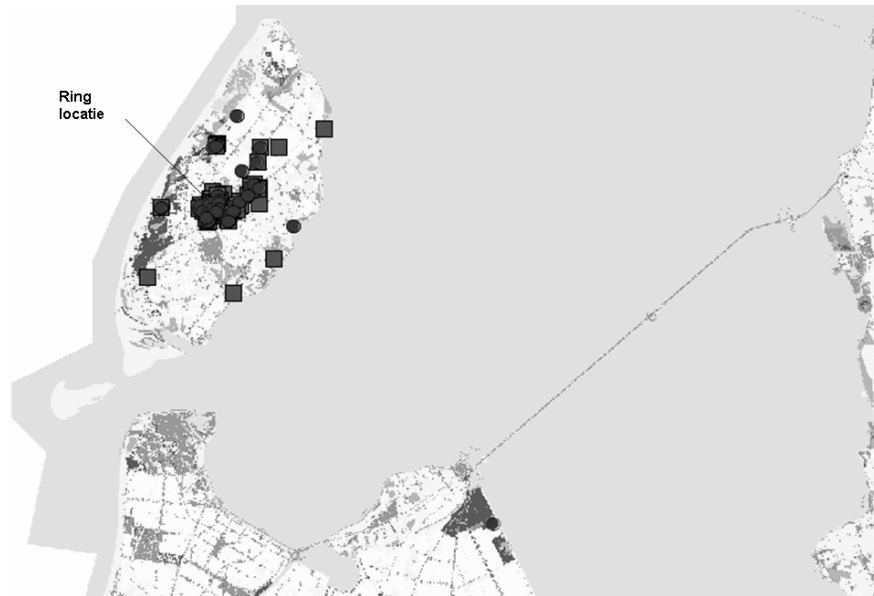
¹ Alterra, Centrum Ecosystemen, Wageningen

² SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen

Literatuur

Van der Jeugd, H.P., Voslamber B, van Turnhout C., Sierdsema H., Feige N., Nienhuis J. & Koffijberg K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Smit, C. & van Kooten L. 2008. Wadvogel- en gantentellingen op Texel, 1980-2007: de Grauwe Gans. De Skor, 27-4, 152-159.

Figuur 3. Overzicht van de terugmeldingen van alle Grauwe Ganzen die in 2009 op Texel van een halsband voorzien zijn. Vierkantjes: volwassen vogels, rondjes: juveniele vogels.

Uitzonderlijk: eten Merels paddestoelen?

Al enkele jaren hebben wij in onze tuin Ruitjesbovisten. Deze herfst stonden er ook weer een paar. Het zijn makkelijk herkenbare forse bolle stuifzwammen van wel 10 cm hoogte (vele foto's op internet). Ook elke herfst bezoeken veel trekkende merels onze tuin waar zij zich ondermeer tegoed doen aan van de boom gevallen appels (we proberen ze voor te zijn als zij beginnen aan de in de boom hangende).

Niet eerder zagen we dat ze ook onze bovisten aanpikken. Op internet vond ik alleen

Aangepikte Ruitjesbovist

(Foto: Gerhard Cadée)

dat vogels pikgaatjes maken in paddestoelen op zoek naar 'diertjes'. Zelf leek het me meer een nieuwsgierig pikken om te kijken of die 'witte bol' net zo eetbaar zou zijn als de appels. Zo vind je op het strand ook vaak pikgaten in aangespoelde inktvisschilden en in (schuim)plastic. Dat dat plastic onverteerbaar is, blijkt helaas maar al te vaak uit de maaginhoud van zeevogels. De bovisten bevallen kennelijk niet echt, anders zouden ze wel helemaal opgegeten worden. Ze zullen ook wel niet zo zwaar op de maag blijven liggen als plastic.

Gerhard C. Cadée

Uitzonderlijk: steentjesetende Torenvalk

Toen eind augustus Reinder Dokter uit Hoorn mij een aantal bouwpakketten voor Kerkuilkasten bracht, maakte hij van de gelegenheid gebruik een rondje over Texel te rijden om vogels te kijken en te kieken. Op de Mokweg ontmoette hij daarbij een jonge Torenvalk die in de wegkant liep te pikken. Wat was eerst niet duidelijk, maar na enige observatie bleek dat de vogel steentjes oppikte en sommige daarvan ook doorslikte. Zoiets verwacht je niet van een Torenvalk. Toen hij het mij vertelde, wist ik ook niet direct een verklaring. Ik ging daarom op het Internet zoeken en vond toen onder andere een verhaal uit 1975 van een zekere Davis in Wales die 'grit' gevonden had in braakballen van Torenvalken. Zijn conclusie was dat de steentjes waarschijnlijk per ongeluk met prooi werden ingeslikt. In het Handbook of the Birds of the Western Palearctic (1980) staat dit door Davis gesignaleerde voorval vermeld met 'small stones occasionally recorded in pellets, probably taken accidentally.' We vonden dat echter een veel te eenvoudige conclusie en vroegen daarom aan roofvogelkundige Rob Bijlsma wat hij er van vond. Hij zei: 'De enige verklaring die ik kan bedenken, is de volgende: jonge Torenvalken gaan na het zelfstandig worden soms, bij gebrek aan muizen dan wel bij gebrek aan vaardigheid om muizen te vangen, over op een insectivoor menu. Sterk gepantserde insecten, zoals sprinkhanen en kevers, vergen nogal wat om te kraken.

Misschien dat deze vogel steentjes at om maalstenen in zijn maag te krijgen, ten faveure van het vermalen van chitine.' Hij voegde een Amerikaanse publicatie bij waarin de suggestie wordt gedaan dat een menu van 'zware' insecten grit vergt. Toch is de in het Handbook vermelde mogelijkheid geen

onzin. Bijlsma vertelt ook nog *Steentjesetende Torenvalk* (Foto: Reinder Dokter) dat hij zelf in braakballen van Torenvalk en Sperwer steentjes heeft aangetroffen die zonder enige twijfel afkomstig waren uit de magen van zaadeters die als prooi in de maag van een roofvogel terecht zijn gekomen. De magen vond hij er vaak bij. Blijft de vraag of het eten van steentjes er echt toe dient om de chitinepantseers van insecten in de maag van een Torenvalk te kraken. Daarvoor zouden braakballen van Torenvalken moeten worden uitgeplozen. Dat lijkt mij een leuk onderzoek!

Andri Binsbergen

Uitgelegd: Rotgans vs. Witbuikrotgans vs. Zwarte Rotgans

Ieder jaar komen Rotganzen vanuit de broedgebieden in het Siberisch-Russische Taymir, een schiereiland in de noordelijke IJszee, naar Nederland gevlogen om te overwinteren. Een ongelooflijke reis van deze prachtige ganzen, die met zo'n slordige 60 centimeter eigenlijk maar 'kleine gansjes' zijn.

Eind september komen de eerste exemplaren aan in de Waddenzee. Met hun lage roep ('roh-roh-roh'), hun donkere uiterlijk en hun voorkeur voor (de directe omgeving van) zout water hebben ze eigenlijk maar weinig overeenkomsten met de hier zo talrijke Grauwe Ganzen. Ze zoeken het liefst hun voedsel op het wad, maar bij hoog water komen ze binnendijks en eten gras. Hiervoor is zelfs een reservaat ingesteld, zodat de overlast voor boeren wordt beperkt.

Rotgans (Branta bernicla bernicla)

(Foto: René Pop)

Gemakkelijk te herkennen zou je zeggen en inderdaad, het onderscheid met de meeste andere ganzen is vrij gemakkelijk. De zwarte nek, het kleine witte kraagje en de lichte vlek op de zijkant onder de vleugel zijn onmiskenbaar. Juvenile vogels, zoals rechts op de achtergrond van de foto van de Rotgans, zijn te herkennen aan lichte veerranden op de vleugels, waardoor ze op het achterlijf strepen hebben. Met deze wetenschap wordt het mogelijk om in het veld hele ganzengezinnen te herkennen. De gezinnen blijven vaak de gehele eerste winter bij elkaar. Bij het doorgeven van

gegevens over kleurringen op www.geese.org wordt deze informatie ook op prijs gesteld door de onderzoekers.

Lastiger wordt het op het moment dat er binnen de soort nog ondersoorten opduiken. De in Groenland en op Spitsbergen broedende ondersoort, de zogenaamde Witbuikrotgans, overwintert voornamelijk in Engeland en Ierland, maar duikt met enige regelmaat ook (in kleine aantallen) op in Nederland. Deze vogels hebben veel lichtere onderdelen, die daardoor sterk contrasteren met de zwarte borst en hals.

Witbuikrotgans (Branta bernicla hrota)

(Foto: René Pop)

Op het eerste gezicht, en zeker als je de hier getoonde foto bekijkt, zou je denken dat zo'n Witbuikrotgans er uit moet springen, maar in zo'n grote groep Rotganzen kunnen ze verbluffend opvallend aanwezig zijn. Het zorgvuldig nazoeken van alle ganzen is vaak nodig en pas als je er een gevonden hebt, begrijp je niet meer hoe je 'm even daarvoor hebt kunnen missen. Jaarlijks worden er wel een paar aangetroffen tussen de duizenden Rotganzen aan de oostkant van Texel.

Zeldzamer is de Zwarte Rotgans, die uit oost-Siberië en Canada komt. Hoewel er bijna elk jaar wel een opduikt, is het maar zelden dat het er twee zijn. Deze ondersoort is,

zoals de naam al doet vermoeden, donkerder dan de nominaat en onderscheidt zich door een feller witte vlek op de iets zwartere zijkant en een iets grotere witte kraag, die bovendien aan de voorkant duidelijk in verbinding is met de andere kant.

Zwarte Rotgans (*Branta bernicla nigricans*)

(Foto: René Pop)

Ook deze vogel kan verrassend onopvallend tussen een groep Rotganzen zitten en pas na lang speuren opeens opvallen. NB. de vogel op de foto heeft wat gras in zijn snavel!

Wat voor beide ondersoorten geldt, is dat je eerst bij veel 'gewone' Rotganzen twijfelt, vanwege de variatie binnen de soort, maar zodra je een Witbuik of een Zwarte hebt gezien, begrijp je niet hoe je ooit hebt kunnen twijfelen.

Misschien is het een leuk idee om, als je toch de groepen Rotganzen afspeurt op zoek naar kleurringen(!), eens op te letten of je een Witbuikrotgans of Zwarte Rotgans kunt vinden! Deze kun je natuurlijk altijd melden onder het kopje 'Actuele waarnemingen' van de website www.vogelwerkgroeptexel.nl. Vergeet niet je ringgegevens in te vullen op www.geese.org!

Klaas de Jong

Vers van de pers

Domme ganzen?

In 2004 zijn de provincies begonnen met de aanwijzing van 80.000 hectare opvanggebied voor ganzen en Smienten. Uiteindelijk is 49.000 hectare gerealiseerd. Dat is maar net 60% van wat nodig is. Dat komt waarschijnlijk vooral doordat aanwijzing op vrijwillige basis geschiedt. De agrariërs moeten het ook willen. Door dit vrijblijvende beschermingsbeleid van de overheid ingegeven om schade in de landbouw te verminderen, zijn er op Texel bijvoorbeeld buiten de natuurreservaten geen opvanggebieden gerealiseerd.

In het oktobernummer van Van Nature, het tijdschrift van Natuurmonumenten dat anders dan Natuurbehoud geen populair natuurrecreatieblad is maar echt over natuur en natuurbescherming gaat, wordt onder de kop 'Lerend vermogen ganzen kleiner dan verwacht' een samenvatting van de evaluatie van het opvangbeleid gegeven, waarbij overigens voorbijgegaan wordt aan het feit dat de 80.000 hectare bij lange na niet werd gerealiseerd.

Ik citeer: "Ganzen en Smienten concentreren zich tot nu toe onvoldoende in de daartoe aangewezen opvanggebieden. Zestig procent van de ganzen verblijft in de gerealiseerde foerageergebieden en overige natuurgebieden. Bij Smienten ligt het percentage net boven de vijftig. Dat staat in de evaluatie van het opvangbeleid voor overwinterende ganzen en Smienten.

Om de schade buiten de opvanggebieden te verminderen, worden ganzen daar verjaagd. De verwachting was dat ze geleidelijke zouden leren dat ze in de opvanggebieden rustig kunnen vertoeven. Maar het lerend vermogen van ganzen is mogelijk toch kleiner dan verwacht, aldus de evaluatie."

Of de feiten dat in de opvanggebieden toch een aantal malen per seizoen op andere dieren gejaagd mag worden en dat in sommige delen van het land nauwelijks of geen opvanggebieden aanwezig zijn, in de evaluatie zijn meegenomen vermeldt het artikel niet.

Van Nature gaat verder: "Afspraak was dat ook de natuurorganisaties opvanggebieden zouden aanwijzen. Natuurmonumenten constateert met tevredenheid dat de opvang van ganzen daar wel is gelukt. Het doel was negentien procent op te vangen in natuurgebieden; het is 23 procent geworden. Veel minder tevreden is Natuurmonumenten over de sterke toename van het aantal geschoten ganzen. Van 62.000 in 2004/2005 naar 109.000 in 2007/2008. Dat is volgens de vereniging veel meer dan wenselijk, gezien het geringe effect van afschot op het voorkomen van schade. De afschot van Smienten moet in de ogen van Natuurmonumenten worden beëindigd. Deze eendensoort laat zich niet verjagen naar opvanggebieden. Daarom

moeten ze weer beschermd worden. De laatste vijf jaar lijkt de groei van de aantallen overwinterende ganzen en Smienten in ons land af te vlakken. In 2007/2008 waren er respectievelijk twee miljoen en 800.000.

Literatuur

Anoniem, 2009. Lerend vermogen ganzen kleiner dan verwacht. Van Nature, jrg.19, nr.7, oktober2009. Natuurmonumenten, 's-Graveland.

Buizerden halen voedsel van ver

In de Takkeling, het orgaan van de Werkgroep Roofvogels Nederland, stond een interessant verhaal van Rob Bijlsma over voedselkeuze en verre voedselvluchten van Buizerden in de omgeving van zijn huis op het Landgoed Berkenheuvel in west-Drenthe. Vanaf zijn vaste kijkpost in de top van een fijnspar zag hij dit voorjaar dat een Buizerd kikkers ving in het nabijgelegen Adderveen en die vervolgens naar zijn nest 1600 meter daarvandaan bracht. Bij verdere observatie bleek dat niet de enige Buizerd te zijn die kikkers uit het Adderveen aan nestjongen voerde. Bij 48 controles van 5 nesten rond zijn huis vond Bijlsma geen enkel zoogdier als prooi, maar wel vogels (28), kikkers en padden (8) en slangen (3). Hij spreekt van een trendbreuk. Nooit eerder in de 20 jaar dat hij de Buizerdnesten in zijn omgeving volgt, bestond het voedsel voor zo'n groot deel uit deze diergroepen. En nooit eerder had hij

geconstateerd dat de vogels zulke lange voedselvluchten maakten. Bovendien is de stand van de Buizerd na een sterke groei sinds 1970 vanaf de tweede helft van de jaren negentig flink afgenomen. Ook de conditie van de nestjongen is slechter geworden. Deze ontwikkeling loopt parallel aan het uit de productie nemen en deels afgraven van landbouwgrond, waarna verruiging optrad en de dichtheid en bereikbaarheid van

Buizerd

(Foto: René Pop)

prooidieren als muizen sterk is afgenomen. Met andere woorden: landbouwgrond is zo slecht nog niet en natuurontwikkeling pakt voor vogels wel eens verkeerd uit.

Literatuur

Rob G. Bijlsma, 2009. Lange voedselvuchten van Buizerds *Buteo buteo* in het broedseizoen: een gevolg van voedselschaarste?

Verandering timing najaarstrek

Het klimaat verandert. In de 20^e eeuw steeg de gemiddelde jaartemperatuur met meer dan 1° en verwacht wordt dat de stijging in deze eeuw zelfs 2° zal zijn. Flora en fauna worden daardoor beïnvloed. Hoe en in welke mate blijkt onder andere uit de grote hoeveelheid meldingen van eerste aankomstdata van vogels. Door toegenomen belangstelling, gestimuleerd door 'De Natuurkalender', zijn er meer meldingen dan ooit, maar alleen 1^e meldingen zijn niet maatgevend. Systematische studies, zoals het gestandaardiseerd ringen van vogels geven een beter beeld. Ook tellingen zoals die al sinds vele jaren op Nederlandse trektelposten zijn gedaan, leveren een schat aan informatie op over soorten, aantallen, trekstrategie en trekgedrag, die zich dankzij de beschikbaarheid online bovendien goed lenen voor analyses van veranderingen op de lange termijn. Een aantal onderzoekers van SOVON heeft aan de hand van een reeks tellingen in de periode van 10 juni tot 1 december, waarvan start- en eindtijd bekend zijn en die begonnen tussen zonsopgang en de twee uren daarna, en minimaal 1 uur duurden. Aan die criteria voldeden 64 posten, verspreid over het land. De uitkomst was onder andere dat gerekend over de periode 1980–2006 de doortrek van de onderzochte soorten gemiddeld 3 dagen is vervroegd. Van de meeste soorten is de lengte van de hoofdtrekperiode toegenomen. De bruikbaarheid van door trektelposten verzamelde gegevens zou echter vergroot kunnen worden door standaardisatie. De schrijvers doen daarvoor een voorstel: een half uur voor zonsopgang beginnen, minstens 2½ uur tellen, de post regelmatig bezetten in de periode augustus–november (minstens 1x per week) en het noteren van aantallen per kwartier, weersomstandigheden en aantal tellers. Er wordt daarbij verwezen naar de situatie tussen 1976 en 1993 toen er in het kader van het LWVT-project van SOVON ook gestandaardiseerd werd geteld. Toen de coördinatie vanuit SOVON in 1993 stopte, ging een aantal posten door, maar vaak werd er alleen geteld als er veel vogels werden verwacht. Bovendien waren er vaak geen vaste begin- en eindtijden en werd niet gedurende de hele trekperiode geteld.

Literatuur

Turnhout, Chris van, Erik van Winden, Kees Koffijberg en Fred Hustings, Veranderingen in timing van zichtbare najaarstrek over Nederland: een pleidooi voor hernieuwde standaardisatie van trektellingen. *Limosa*, Jaargang 82, nr. 2, 2009. Blz. 68-78.

Adriaan Dijkse & Andri Binsbergen

Vogelvaartochten op het IJsselmeer

'Langs de grootste Aalscholverkolonies van Nederland en vogeleiland De Kreupel'

Op zaterdag 13 en zondag 14 maart 2010 vertrekt ms. Friesland (voormalige veerboot naar Terschelling) vanuit Enkhuizen voor een vogeltocht langs de IJsselmeerkust met als hoogtepunt het rondenvan vogeleiland De Kreupel. Organisatiebureau Debby Doodeman en de KNNV, vereniging voor veldbiologie, organiseren samen deze tochten in nauwe samenwerking met Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat. Zo kunnen de vele belangstellenden kennis maken met de natuurrijkdom van het IJsselmeer. Er zijn daarom ook voldoende vogelkenners aan boord om de vogels te benoemen en voor elke deelnemer is er een excursiekaart met veel informatie.

De route is zo gekozen dat de grootste Aalscholverkolonies van ons land goed bekeken kunnen worden, onder andere die van het nieuwe natuureiland De Kreupel. Bovendien zijn in deze tijd van het jaar de Aalscholvers in broedkleed, voor 80 % in de kolonies aanwezig en is de moerasvegetatie nog kaal. Daardoor is er mogelijk ook zicht op de Lepelaarkolonie van de Vooroever, met al enkele jaren zo'n 40 nesten.

In 2003 kwam het nieuwe natuurgebied De Kreupel gereed. Het is vanaf het begin door vogels in gebruik genomen. Het bevat de grootste Visdiefkolonie van Nederland en af en toe broeden er ook Dwergsterns. Aan het eind van de zomer slapen er tienduizenden Zwarte Sterns. Maar beeldbepalend blijven de Aalscholvers die er op de grond broeden, op diverse locaties; in totaal tot meer dan 3000 nesten.

Een vaartocht in maart biedt ook nog kans op wintervogels, zoals verschillende soorten futen en grote groepen Brilduikers, Meerkoeten, Kuifeenden en Toppers. Ook is het IJsselmeer pleisterplaats voor zaagbekken, met name Grote Zaagbekken.

Het IJsselmeer is Natura2000-gebied, omdat het voor verschillende soorten watervogels van internationale betekenis is. Ecologen van Rijkswaterstaat Lelystad doen veel onderzoek en ontwerpen nieuwe natuur. Tijdens de vaartocht geven Mennobart van Eerden en Stef van Rijn presentaties over de Aalscholver en de vogelrijkdom van het IJsselmeer.

Heb je zin om mee te gaan? Meer excursiegegevens zijn te vinden op de website www.knnv.nl/hoorn onder 'activiteiten'.

Waarnemingenoverzicht 16 september tot en met 15 november

Dit najaar bleek Texel weer met recht een vogeleiland en misschien nog wel meer een vogelaarseiland. Mede door de ontdekking van de Kaspische Plevier, een nieuwe soort voor Nederland, en een heel scala aan andere zeldzaamheden en schaarse doortrekkers werd het eiland goed bezocht, wat te zien is aan het aantal ingevoerde waarnemingen. Met de Kaspische Plevier was het al de dertiende keer dat een nieuwe soort op Texel werd vastgesteld. Verder is het vermelden waard dat Ross' Gans, Zwartkeellijster en Noordse Boszanger nog nooit eerder op Texel werden vastgesteld. Zeer uitzonderlijk was ook het aantal van zeker 3, maar waarschijnlijk 4 Amerikaanse Goudplevieren deze periode. Dit betekent een verdubbeling van het totaal aantal waarnemingen ooit. Met de toename van het aantal waarnemingen wordt het steeds meer werk om alles door te spitten. Dit keer zijn daardoor de waarnemingen van iets algemenere soorten achterwege gebleven.

Ross' Ganzen

(Foto: René Pop)

Op 8 oktober werd een **Vale Pijlstormvogel** gemeld >zw langs het Westerslag (Paal 15). Een adulte **Grote Aalscholver** (de Atlantische tegenhanger van onze eigen Aalscholver) verbleef op 6-25 oktober bij de plas achter de Robbenjager. Een **Kuifaalscholver** vloog op 21 oktober over het Marsdiep. Na de melding van een **Grote Zilverreiger** in polder Wassenaar op 16 september was deze soort aanwezig in de

Horsmeertjes (en af en toe de Mokbaai) van 7 oktober tot en met 3 november met als maximum 3 ex op 10 oktober.

Zeer bijzonder was ook de waarneming van 4 witte fase **Ross' Ganzen**. Hoewel een herkomst uit gevangenschap nooit helemaal valt uit te sluiten waren deze vogels, duidelijk een familiegroepje, ongeringd en puntgaaf. Het is de eerste keer dat een groepje van deze ganzen in Nederland werd waargenomen. Op 24 september werden ze voor het eerst gezien bij de Westerkolk. In deze omgeving verbleven ze t/m 30 september. Nadat ze op 1 oktober >zw vlogen over het Burger-Nieuwland leken ze zoek. Op 3-6 oktober bleken ze in Eierland te zitten en sliepen ze in De Bol. Op 6-7 oktober zaten ze in polder Zeeburg. Op 8-18 oktober zaten ze in de omgeving van Ottersaat en Dijkmanshuizen. Op 20 oktober vlogen ze >zw over het Hoornder-Nieuwland (en werden ze later die dag opgemerkt in de Huisduinerpolder). Op 21 oktober zaten ze nog even in de Prins Hendrikpolder, maar daarna ontbreekt ieder spoor. Een adulte **Dwerggans** verbleef op 24-29 oktober in de Witte Hoek en achter

Kaspische Plevier

(Foto: René Pop)

Dorpzicht (het vijfde geval voor Texel). Vanaf 12 oktober werden weer enkele **Witbuikrotganzen** gezien en een adulte **Zwarte Rotgans** verbleef op 31 oktober bij Oost en op 2 november bij Zevenhuizen.

Op 11 oktober vloog een **Rode Wouw** over de Prins Hendrikpolder. Ook werden in oktober de eerste **Ruigpootbuizerds** gemeld.

Bijzonder gezien de late waarnemingsdatum was de adulte **Morinelplevier** die op 31 oktober op de inmiddels beroemde akker langs de Watermolenweg verbleef. Deze akker was namelijk twee weken eerder de verblijfplaats van Nederlands eerste **Kaspische Plevier**. Deze juveniele vogel werd op 17 oktober ontdekt, week even uit naar de Prins-Hendrikpolder, maar bleef tot en met 20 oktober aanwezig. Op deze laatste dag vloog de vogel om 16:40 uur hoog >zw weg. Het volgen van alle waarnemingen van **Amerikaanse Goudplevieren** bleek deze periode geen sinecure. Het eerste ex, een adulte vogel, verbleef van 22 september tot en met 5 oktober in Zeeburg, werd op 6 oktober langs het zuiden van de Schorrenweg gezien en vervolgens op 8 oktober herontdekt in de Mokbaai. Op een foto bleek in de zelfde groep ook een tweede adult exemplaar te vliegen. Op 9 oktober werd de vogel van Zeeburg teruggevonden en deze bleek zich vooral langs de Watermolenweg op te houden. Op 10 oktober werden beide exemplaren op de dezelfde akker in de Prins-Hendrikpolder gezien. Het tweede exemplaar zat nog wat mooier in het zomerkleed en was dus goed individueel te herkennen. Beide exemplaren werden op 18 oktober voor het laatst met zekerheid allebei gezien. Curieus is de waarneming van een adult exemplaar bij Dijkmanshuizen op 14 oktober. Op deze dag werden geen waarnemingen gedaan in de omgeving van de Watermolenweg. Een Texelse fotograaf heeft gedurende de gehele periode in ieder geval 3 adulte vogels op de plaat gekregen. De laatste waarneming van een adulte Amerikaanse Goudplevier werd gedaan op 1 november. Als klapstuk werd op de akker langs de Watermolenweg een juveniele Amerikaanse Goudplevier waargenomen op 6-8 november (dit kleed wordt in Nederland slechts zeer zelden gezien). Op 13 oktober vloog een **Rosse Franjepoot** >zw langs Paal 20 en 18 oktober vloog er eentje >zw langs Westerslag.

Op 18 september vloog een mogelijke **Kleinste Jager** hoog over het Krimbos richting zuidwest. 5 **Geelpootmeeuwen** werden gemeld, verspreid over de hele periode en een adulte **Pontische Meeuw** vloog op 20 oktober achter de veerboot. In totaal werden 8 **Vorkstaartmeeuwen** gemeld, waarvan 1 adult in zomerkleed op 4 oktober langs het Westerslag. Bij uitblijven van gunstige wind werden slechts 5 **Kleine Alken** gezien, waarvan 1 ex ter plaatse in de haven van Oudeschild op 17 oktober.

Na het succesvolle broeden van **Kerkuilen** op Texel bleken in september en oktober nog exemplaren aanwezig, getuige de 5 waarnemingen. Leuk was de vogel die overdag bij Hotel Prins Hendrik in een boom zat en zich daar goed liet bekijken.

In september werden nog 3 overvliegende **Duinpiepers** opgemerkt. **Grote Piepers** waren iets minder schaars met 13 ex, waarvan alleen op 10 oktober 9 exemplaren waaronder 3 over de Hors. De laatste vloog op 31 oktober >zw over paal 9. De enige **Roodkeelpiepers** van deze periode vlogen op 18 september >z over het Krimbos en op

27 september >zw over de Tuintjes. Op 18 oktober vloog de eerste **Pestvogel** van het najaar over de Robbenjager (mogelijk dezelfde vogel werd gezien in de Sluftervallei). Op 4 november vloog 1 ex richting zuid over De Cocksdorp. Een adult vrouwtje **Zwartkeellijster** verbleef van 30 oktober tot en met 2 november rondom het NIOZ, maar was daar vaak nog lastig te vinden.

Vale Braamsluiper (*Sylvia curruca blythi* óf *S.c.halimodendri*)

(Foto: René Pop)

Maar liefst 8 **Sperwergasmussen** werden ontdekt, alle eerstejaars vogels. Een ander hoogtepunt werd gevormd door de **Vale Braamsluiper** die op 11-15 oktober in de Robbenjager verbleef. Deze centraal-Aziatische ondersoort van onze eigen Braamsluiper werd nog nooit eerder op Texel vastgesteld. De soort kon in kleine excursies op de camping worden bewonderd waarbij het lichte, meer bruine verenkleed en het foerageren op de grond opvielen. Leuk was dat de **Cetti's Zanger** van de Buiten-Muy nog steeds aanwezig bleek te zijn, getuige waarnemingen op 25 en 28 september. Voor de volledigheid vermeld ik nog de **Kleine Spotvogel** van het Reddingboothuis die nog tot en met 18 september bleef. Er werden 3 **Siberische Tjiftjaffen** waargenomen; 1 ex in de Robbenjager op 9-17 oktober, 1 ex op 25 oktober in De Waal, 1 ex op 31 oktober en 1 november op Dorpzicht. Dit taxon lijkt hard op weg om afgesplitst te worden van de Tjiftjaf en te worden beschouwd als aparte soort. De eerste **Noordse Boszanger** voor Texel verbleef, hoewel soms lastig te vinden, op 26-27 september in de Robbenjager. Zeker 35 **Bladkoningen** werden doorgegeven met op 4, 10 en 11 oktober 5 exemplaren. Een **Humes Bladkoning**

verbleef op 17-23 oktober in De Muy, maar werd op de eerste twee dagen gedetermineerd als Bladkoning en werd pas vlak voor zijn vertrek goed op naam gebracht. Een tweede exemplaar bevond zich op 25-27 oktober in De Geul.

Een **Buidelmees** werd op 20 oktober gehoord bij de Horsmeertjes. De enige **Grauwe Klauwier** van het najaar zat op 16-18 september in de Tuintjes. Een **Klapekster** werd op 10-15 oktober gezien in polder Wassenaar en werd op 13 oktober kort gezien in de Eierlandse duinen. De eerste **Bonte Kraai** van het najaar werd op 23 oktober gezien in de haven van Oudeschild en op 6 november bevond zich een exemplaar in de Mokbaai.

Op 18 oktober vloog een **Europese Kanarie** over de Slufter en op 24 oktober werd 1 exemplaar gehoord in de Witte Hoek. **Appelvinken** werden weer enkele malen opgemerkt: op 8 oktober vloog 1 ex rond boven 't Horntje, 1 ex zat op 10 oktober op bungalowpark Prins Hendrik en op 11 oktober vloog 1 ex richting zuidwest over de Robbenjager. Een **Dwerggors** bevond zich op 10 oktober tussen Graspiepers in een schapenweitje naast de Petten.

Dwerggors

(Foto: René Pop)

Uiterste inzenddatum van uw kopij voor de eerstvolgende Skor:
(Let op! Kleine wijzigingen per 1 september '09!)

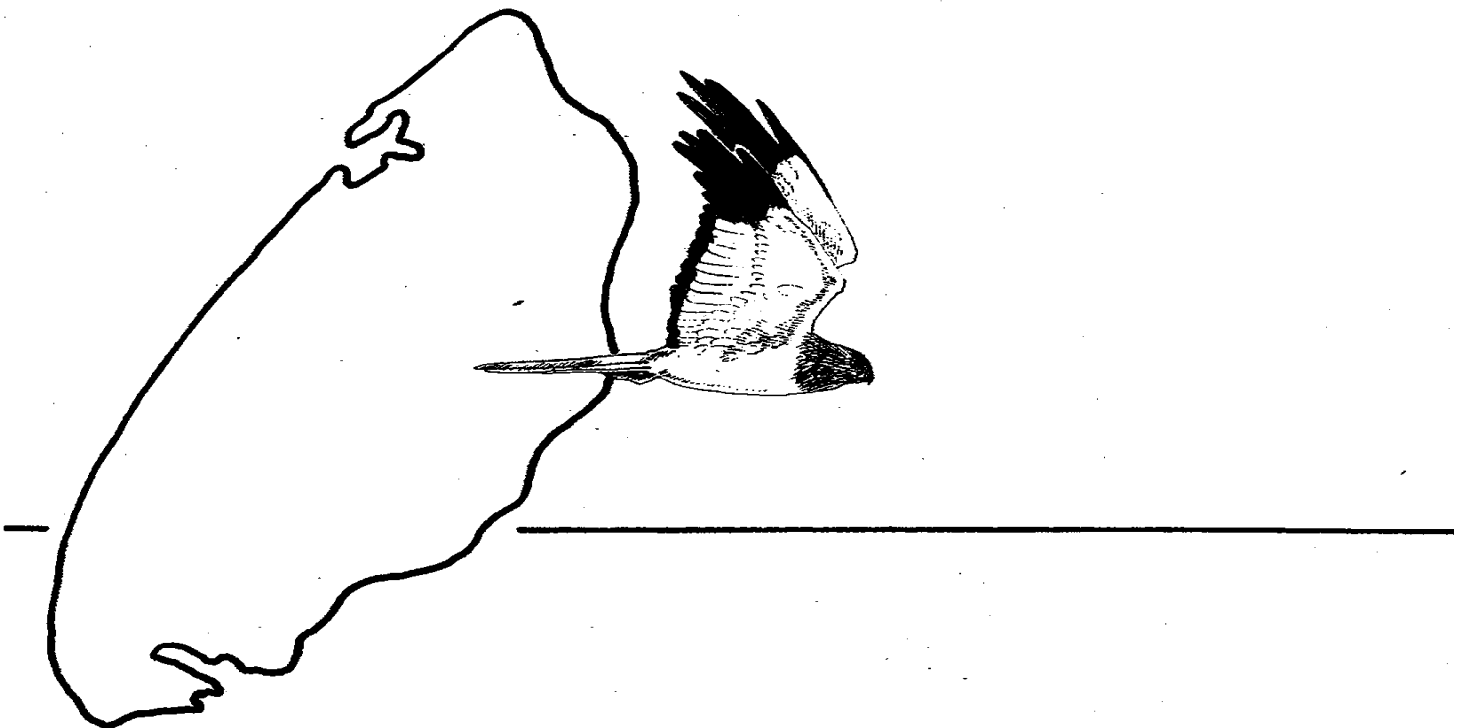
15 februari 2010

15 april 2010

15 juni 2010

15 september 2010

15 november 2010

Inhoudsopgave

- Colofon	blz. 162
- Van de redactie	blz. 163
- Van het bestuur	blz. 164
- Agenda	blz. 165
- Wad- watervogeltellingen op Texel 1980 –2008: de Scholekster	blz. 167
- Kustbroeders op Texel in 2009	blz. 178
- De Nacht van de Nacht	blz. 181
- De postduif als slachtoffer van Haviken op Texel en duinen NH	blz. 182
- Onderzoek aan ruimtelijke dynamiek van Texelse Grauwe Ganzen	blz. 185
- Uitzonderlijk: eten Merels paddestoelen?	blz. 189
- Uitzonderlijk: steentjesetende Torenvalk	blz. 190
- Uitgelegd: Rotgans vs. Witbuikrotgans vs. Zwarte Rotgans	blz. 191
- Vers van de pers	blz. 194
- Vogelvaartocht op het IJsselmeer	blz. 197
- Waarnemingen 16 september – 15 november '09	blz. 198

